

ISSN 1220-5761

**PUBLICATIE SAPTAMINALA EDITATA DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

ANUL III • Nr. 34 [135] • 28.08 - 3.09 1992 • 16 PAGINI • 30 LEI

PAVEL CÂMPEANU:

Sondaj de opinie

cu privire la neliniștile populare

legate de

VENITURI, PREȚURI, CORUPȚIE,

NESIGURANȚA LOCULUI DE MUNCĂ etc.

pag. 8-9

Homosexualitatea în România

pag. 13

Provocarea unei

noi generații:

CLINTON vs. BUSH

pag. 16

Cronici politice de

TIA ȘERBĂNESCU

DAN PAVEL

pag. 3

Accente de

ILEANA MĂLĂNCIOIU

GABRIEL ANDREESCU

pag. 4

Un interviu cu

ALEXANDRU ANDRIEȘ

pag. 14

Anchetă asupra nivelului de trai

pag. 8-12

DIN SUMARUL NUMĂRULUI VIITOR:

- Editorial de ANDREI PLEȘU
- Bursa institutelor de învățământ superior în perioada tranziției: spre ce facultăți se îndreaptă absolvenții liceelor, promoția 1992, ce credibilitate au facultățile particulare în raport cu cele de stat, ce credibilitate au facultățile de stat înființate după 1990? — anchetă
- MONICA LOVINESCU despre MEMORIALUL DURERII (episodul Elisabeta Rizea)
- Va fi GEORGE BUSH din nou președintele Statelor Unite?

• Cu darul său de a exagera, într-o anumită măsură interpretarea faptelor, pentru a-și asigura vânzarea ziarului (de altminteri, foarte bună, după cum o dovedește creșterea spectaculoasă a tirajului într-o vreme când întreaga presă scade) d-l Ion Cristoiu avertiza acum, câteva zile doar, asupra pericolului pe se vor abate asupra Convenției Democratice din cauza Congresului Uniunii Mondiale a Maghiarilor și a Congresului Maghiarilor din Transilvania, la care aveau să participe și membri ai U.D.M.R. Cei ce se așteaptă însă la divergențe asemănătoare ca în anii trecuți, ca și la lupte de stradă și vărsări de sânge pentru această lună ce ne mai desparte de alegeri, probabil că vor fi dezamăgiți. Viata politică românească a intrat, totuși, în altă vîrstă și ea va fi cu altă mișcare, cu altă multă lume va intra sau va crede că nu vom mai asista la cel de al doilea mandat prezidențial al d-lui Ion Iliescu și că o parte dintre divergențele vechii Securității s-au cam totit între timp. Cu rapiditatea de reacție ce-l caracterizează d-l Ion Cristoiu conștientă un interstiu și binevenit editorial al Evenimentului zilei dezamorsării tensiunilor dintre Ungaria și România, în care guvernul maghiar și U.D.M.R. au colaborat, sprijinind astfel forțele democratice din România. „Spectaculoasă mișcare de la Budapesta a avut nu numai rolul de a răpi național-comunismului de la noi capitalul politic pe care i-l-ar fi dat reușitele din capitala Ungariei, dar și cel de a lăfășia U.D.M.R., prin raportare la unele gesturi și declarații extremiste, drept o forță reală, echilibrată, interesată vital în păstrarea unor relații armonioase între minoritatea maghiară și majoritatea românească din Transilvania... Pentru toate partidele românești, o o democrație convingătoare de ceea ce înseamnă rolul inteligenței în bătălia politică”. Acum câteva săptămîni, într-o conferință de presă la sediul U.D.M.R., d-l Demokos Géza atrăsese atenția asupra climatului de normalitate din România (în comparație cu tragedia fostei Iugoslavii) în care, fără a ne lăuda, a spus demnia sa, un rol de necontestat îl are minoritatea maghiară din România, care a rezistat provocărilor. E bine să fim și noi conștienți de acest lucru, așa cum e bine să-l și recunoaștem public.

• Se vede acum că mult-comentata enclavă a lui Mihai Tatuliuc dedicată lui

Adrian Păunescu a avut ca scop nu atât încercarea ratată de a-l arunca iar pe scena politică pe animatorul cenzurului „Flacăra”, cât pe aceea de a măsi cantitatea de maculatură lăsată pe piață cu ocazia acestei campanii electorale. Ierbinii, *Vremea*, ziarul al cărui director este Adrian Păunescu, și al cărui redactor-șef este fiul său, Andrei A. Păunescu, apare din două în două zile: însă, oricît ar acărea de rar, tot este prea mult pentru dezinteresul cititorilor. Vînd evident să tulbure și ei acele tulburări ale campaniei electorale, *Vremea* atacă temele extremist-naționaliste, colecționînd semnăturile compromise în timpul de glorie al lui Nicolae Ceaușescu, de la Eugen Florescu (eminenta cenzură a Elenei Ceaușescu), pînă la Haldy Gyözy (varianța maghiară a lui Vadim Tudor). Ca în toate publicațiile întreținute de vechia securitate, învecinatele se distribuie atât la adresa reprezentanților forțelor democratice, cît și a lui Petre Roman și a partidului său. Pledoaria implicită și explicită, pentru care a fost reînființat acest ziar inutil și dăunător este altă pentru încă actualul președinte Ion Iliescu, cît și pentru reabilitarea lui Nicolae Ceaușescu.

• **Evenimentul zilei** (joi, 26 august 1992) publică o listă cu ofițeri din structura de comandă a securității române. Cu câteva excepții (G.I. nr. Maier Emil, șeful Direcției a II-a, Lt. col. Teodorescu Filip, locuitor al șefului Direcției a III-a), numele de pe listă nu sînt nimeni cîtoroilor obșnuiți. Marea majoritate ar merita însă un portret: spre exemplu colonelul Vasile Gheorghe (fost șef al Direcției a VI-a și, pare-se, actual patron de firmă), despre care disidenții ultimilor ani ar avea multe de povestit.

• Revista *Contrapunct* nr. 22 ne propune un interviu cu poetul Traian T. Cosovei. Subalternul lui Nicolae Breban, de la revista *Contemporanul*, scrie: „Cine e Traian Cosovei? Cel care aduna colțușele de stidicat la Uniunea Scriitorilor?”. Pe T.T.C. îl intrizează și Dorin Tudoran, în schimb este fascinat de prietenia lui Nicolae Breban. Fostul membru al C.C. al P.C.R. ne este prezentat ca un om modest, care bea ocazional zahăr și care purta perna peste telefon cînd alungea la chestiuni politice. În interviu nu este vorba, evident, despre talente literare, ci despre caracter. În primul rînd, despre caracterul lui Traian T. Cosovei.

• Un alt interviu găsim în revista *Express* (nr. 34). Actualul rector al Academiei Române de Politică, general-maior Vasile Dobrinolu, expone motivele pentru care a fost atacat de revista *România Mare*. „Nu vi se pare ciudat că toamna România Mare — despre care se știe că a fost în existență doar — să treacă subit la o astfel de dură „ofensivă”? — Interabă Cristian Pavel (membru R.M. au venit în unitate la depunerea jurămîntului ori cu alte ocazii festive). Pentru relația dintre actualul rector al A.R.P. și redactorul-șef al *României Mari*, semnificativ este titlul cu care ultimul se adresează general-maiorului: „Nea Vasile, ce să-ti fac? Mi-ai distrus cel mai bun prieten! Nu pot să te iubesc”. Nu te rădănească să spunem și noi: „Nea Vasile, ce să-ti fac?”

G. A.

IMPORTANT

Revista noastră asigură contractarea unor abonamente avantajoase la sediul redacției. Doritorii se pot abona în următoarele condiții: costul unui abonament ridicat de la sediul redacției (cu posibilitatea păstrării exemplarelor neridicate la timp) este de 310 lei pe trimestru (deci cu o reducere de 14% în raport cu costul real).

Abonamentele pot fi expediate și prin poștă, dar la costul final se vor adăuga cheltuielile poștale. Costul abonamentului va fi de 430 lei pe trimestru (adică o reducere de 14%+120 lei cheltuieli de expediție).

Redacția „22” îi anunță pe pensionarii care beneficiază de aceeași reducere de abonament la revista „22” ca și elevii, studenții, cadrele didactice, foștii deținuți politici și veteranii de război. Ca urmare, costul unui abonament pe trei luni la revista „22” pentru cititorii din categoriile amintite va fi doar de 260 de lei (indiferent dacă se expediază în București sau în provincie, diferența de preț urmînd a fi suportată de Institutul pentru Democrație în Estul Europei cu sediul la New York). Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat poștal suma de 260 de lei (pe adresa: Revista „22”, cont 45 10 35 32, B.C.R. Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10) și un talon de pensie (pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, sector 1, București, pentru Serviciul de Difuzare).

Cititorii din străinătate se pot abona la Revista „22” depunînd costul abonamentului în conturile noastre deschise la Banca Comercială Ion Țiriac S.A. București: pentru dolari în contul 4020253230, pentru mărci în contul 4020253231 (cu specificația: pentru Revista „22”) sau trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de 72 dolari pe an (36 dolari pe 6 luni, 18 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibilă (120 DM anual, 60 DM pentru 6 luni, 30 DM trimestrial, 400 franci francezi anual, 200 franci pentru 6 luni, 100 franci trimestrial).

Pentru celelalte continente, prețul unui abonament este de 80 dolari anual, 40 dolari pe 6 luni, 20 dolari trimestrial.

Informăm pe cei interesați că pot cumpăra de la redacția Revistei „22” Raportul asupra evenimentelor din 13-15 iunie 1990. Prețul pentru ridicarea de la redacție este de 60 lei. Prețul pentru expediere prin poștă este 75 lei.

IN ATENȚIA CITITORILOR NOȘTRI

Redacția revistei „22” anunță cititorii săi că oferă spre vânzare din stoc numere vechi, după cum urmează: din anul 1990 numerele 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 29, 32, 38, 41, 44 și colecția completă a anilor 1991 și 1992 pînă în prezent. Exemplarele vechi vor fi comercializate la prețul de 25 lei/ex., indiferent de prețul de vânzare înscris pe ziar.

Redacția Revistei „22” anunță că își rezervă exclusivitatea pentru difuzarea revistei în străinătate. Orice altă difuzare prin intermediul difuzorilor de presă neautorizați de redacția Revistei „22” este interzisă.

Adresăm cititorilor noștri rugămintea de a ne da informații despre modul cum se difuzează revista „22” în localitățile lor.

ÎN LINIE DREAPTĂ

TIA ȘERBĂNESCU

Incepută într-o toropeală care nu prevestea nimic bun, campania electorală s-a înțeles brusc odată cu intrarea în linie dreaptă. Spre sfârșitul acestei săptămâni listele de candidaturi, atât pentru deputați și senatori, cât și pentru președinție vor ieși, primele din zona misterului și a presupunerilor și cealaltă din zona „potențialilor” spre a trece în zona certitudinilor. Citeva momente (imprevizibile) au modificat decisiv efectele căldurii transformând somolența în insolentă. În ordine cronologică ar fi vorba mai întâi de „chestiunea regelui”. Propunerea d-lui Cămpăneanu a redeschis un subiect care părea cu totul oprit în momentul de față. Proiectata vizită a regelui și refuzul guvernului (care și-a asociat de data aceasta și o serie de partide) de a-i acorda viza au determinat în chip curios — începerea adevăratei campanii electorale. A fost abandonată fata de studiu narcisist al campaniei electorale proprii și de ignorare aproape totală a concurenților. Abia simțindu-se „amenințată” de vizita Regelui care risca să redimensioneze — critic — toată agitația politică românească și s-o așeze într-o lumină prea crudă, clasa de politicieni s-a deslăsat oarecum de propriu-i discurs și a intrat (mărindu-și pasul) în relație cu realitatea. Dacă primul impuls a venit (involuntar) dinspre Rege, al doilea i se datorează președintelui. Incidentul de la Constanța a stîrnit stupeoare. Cine ar fi crezut că dl. Iliescu își va da un autogol de zile mari înainte de alegeri? Cert este că depunctându-se într-un mod

atît de lipsit de echivoc, președintele Iliescu a impulsinat din nou viața politică, domnia sa încurajînd speranțele opoziției de a-l învinge fără probleme. Practic, după această secvență compromițătoare (dar nu surprinzătoare: ea completează și încorporează seria celebrelor operațiune iliesciene de genul „golani”, „paraziți” sau a familiarului „măi dragă”, convertit acum, prin contrast, în „măi animalule”) președintele apăsă ca un concurent în pragul abandonului. În fine, un alt moment de agitație l-a constituit Congresul Mondial al Maghiarilor de la Budapesta dublat de Congresul Maghiarilor din Transilvania. O serie de partide care n-aveau nimic nou de propus (FDSN, FSN, PUNR, sau P. România Mare) au supralicitat evenimentul în nădejdea trezirii electoratului sub faldurile drapelelor lor și, mai ales, de a lăsa în Convenția Democrată. Deși cele trei momente n-au în definitiv, nimic comun cu o viață politică normală (regele nu concurează pe nimeni și oricum n-are nici o legătură cu campania electorală; ieșirea necontrolată a d-lui Iliescu n-are nici o legătură cu o dezbateră a platformelor politice; problemele maghiarilor din toată lumea nu pot atinge în nici un fel — decît cu riscuri enorme — statutul național român) felul în care ele au marcat intrarea în linie dreaptă a cursei politice ne poate da o idee despre artificialitatea (și, adeseori, superficialitatea) climatului nostru politic.

Deocamdată platformele politice cad oarecum în gol. Putină lume le citește. De cît un car de mînt, mai bine un dram de emoție, pare să fie deviza sub care se exersează astăzi dreptul la opinie. În aceste condiții campania noastră electorală pare să fie mai la adăpost sub raportul confruntărilor de idei dar foarte expusă sub raportul confruntărilor emoționale — ceea ce-i conferă o neașteptată notă de imprevizibil. Dintre elementele previzibile — care pot muta și ele accentele în campanie — apropiata sesiune a parlamentului pare să fie printre cele mai importante.

E de presupus că luîndu-și ca intermediar Parlamentul, președintele Iliescu va „trata” cu premierul Stolojan cîteva măsuri menite să estompeze imaginea de la Constanța și să-i sporească prestigiul de „dător de salom”. Vor fi negociate — probabil — fie amînarea retragerii subvențiilor de la produsele alimentare, fie votarea unor legi (cu caracter populist) amînate pînă acum. Toate menite să salveze — în extremis! — ceva ce nu se mai

poate salva. Bine cunoscuta manevră ale pomenilor de ultimă oră — o reducere de pret, o mîrire a pensilor — îl amintesc, încă o dată, pe Ceaușescu în ultima sa zi de președinție, cînd era incapabil să mai urmeze statul celebrei sale soții: „mai dă-le o sută de lei...”. Să fi înțeles Ceaușescu măcar în ultimul ceas că nu mai

putea să cumpere nimic? Că disperarea nu mai era de cumpărat? Și să se fi uitat azi lecția atît de bine știută, atît de penibilă — dar atît de eficace acum doi ani — a cumpărării de voturi la prețuri atît de proaste? Oricum, despărțirea de Ion Iliescu devine din ce în ce mai clară. Vom vota și vom vedea.

LA ÎNCHIDEREA EDIȚIEI

● Tribunalul Municipiului București a informat Biroul Electoral Central că P.U.N.R. nu există. Într-adevăr, lipsește hotărîrea judecătorească prin care să se constată că fuziunea Partidului Uniunii Naționale a Românilor din Transilvania (cu sediul la Brașov) cu Frontul Popular Român (cu sediul la Iași), anunțată în iulie 1990.

● D-l Viorel Sălăgean și-a retras candidatura, întrucît nu va întruni pînă miine, 27.08. numărul necesar de semnături.

● D-l Ioan Gavra, vicepreședintele P.U.N.R. a fost căutat de B.E.C. prin emisiunea de radio Postmeridian interzîpă, la cererea organului de stat de o melodie country (americană).

● La ora 14,30, în 26.08. d-l Funar încă era așteptat și nu sosisese.

Ora 16: P.U.N.R. și Partidul Republican (care s-a lovit de aceleași obstacole), Gheorghe Funar și Ion Mănzatu vor intra, totuși, în competiția electorală.

● După depunerea candidaturii, la nr. 3 în registrul B.E.C., d-l Funar, care a adunat 121.270 semnături, a ținut o scurtă conferință de presă în care a declarat că se sprijină pe 10 milioane de electori și că va cîștiga din primul tur de scrutin, căci nu are adversari redutabili. Pe d-l Emil Constantinescu l-a sfătuit, dacă vrea să devină cit de cit competitiv, să renunțe la alianța cu U.D.M.R. După opinia liderului P.U.N.R., reconcilierea națională nu se poate realiza decît prin redresarea economiei, iar partidul său va ține în trei ani să readucă economia românească la nivelul din '89. Nerequilitate legate de validarea partidului au fost trecute cu vederea și vina a căzut pe grefier.

● La ora 17 și-a depus candidatura, la nr. 4 în registrul B.E.C., și Ion Mănzatu, liderul Partidului Republican, care a prezentat 123.460 semnături. În conferința de presă, a declarat că e împotriva oricărui extremism și sovînism, însă, de pildă, nu consideră P.U.N.R. un partid extremist — ci doar pe unii membrii ei săi. Dacă nu va ajunge în turul II, partidul său va susține în alegerea prezidențială pe cel mai bine plasat candidat al opoziției. Fieci-ului său electoral este județul Bistrița-Năraud, unde speră să fie măcar senator.

● D-l Caius Dragomir va fi înscris miine 27.08., la ora 9 pe lista de candidați. Inscirarea va fi urmată de o conferință de presă.

● Tot pe 27.08 este așteptată, în jurul orei 11.00, și depunerea candidaturii anunțată de I.C. Brătianu, președintele Uniunii Liberale Brătianu.

DAN PAVEL

LUPTĂ CLANURILE MAFIOTE

Într-un mod care nu mai poate stîrni decît compătimirea, cele mai importante evenimente ale săptămînii au fost ignorate de către televiziunea română. Și nu întimplător, întrucît sînt legate de Convenția Democrată, adică de vîltoarea forță politică dominantă. Și este vorba de evenimente care vor afecta în mod efectiv istoria națională. Dacă totul va decurge normal și corect. Dar lungă va fi fiarbinte, interminabilă, o vară a învrăbirii noastre ne va mai furniza surprize.

Evenimentul politic cu impactul cel mai durabil este publicarea Platformei-program a Convenției Democratice din România pentru scoaterea țării din criză prin Lege, Adevăr, Reconciliere și Reformă.

mă. Dincolo de importanța sa de moment, electorală, documentul reprezintă cea mai coerentă expresie a comunității de idei care a stat, după 22 decembrie 1989, la baza vreunei alianțe politice a forțelor democratice de opoziție. Este un program legislativ, administrativ, economic, social, cultural, moral care, dacă va fi respectat, va face din nou din România țara cea mai prosperă din zonă, dar și cea mai democratică din întregul fost bloc socialist. Deși ăleră loc în societate pentru toată lumea, cu excepția celor vinovați de crime și fărdele impotriva semenilor și a lui Dumnezeu, Platforma Convenției conține și abolirea tuturor privilegiilor și a surselor potențiale de nedreptate din regimul comunist și din cel post-decembrișt. Asta va afecta, desigur, destulă lume și în principal, pe susținătorii forțelor politice comunist-conservatoare, naționalist-retrograde și extreme.

Celălalt eveniment însemnat, cu o potențială semnificație postelectorală, este reînnoirea din Statele Unite ale Americii și conferințele de presă ale liderilor Convenției Democratice din România. Trecînd peste impedimentul că a fost o invitație la Convenția Republicană care l-a redeseinat pe George Bush și Dan Quayle drept candidați pentru posturile de președinte și vicepreședinte, nu trebuie să uităm că există o continuitate în politica americană de instaurare în lume a regimurilor democratice, care nu este afectată de mutațiile executivului sau legislativului din S.U.A. Invitarea în S.U.A. a liderilor formațiunilor celor mai importante ale opoziției democratice la evenimentul de vîrf dintr-un ciclu politic de patru ani al Partidului Republican constituie o recunoaștere a legitimității politice a acestor formațiuni, o expresie a opțiunii pentru ele, precum și o promisiune (de drept, condiționată de ținerea unor alegeri libere și cinșite) pentru viitorul țării noastre. Lucrul acesta a fost intuit de către candidatul fesenist la președinție,

Caius Dragomir, care, într-o conferință de presă cu finalități electorale, nu s-a putut abține să nu dea o formă „principială” (cu absurde formule și norme politologice inventate ad-hoc) invidiei față de imensul capital politic acumulat de liderii C.D.R. Este greu de presupus că acest capital politic poate avea relevanță electorală, întrucît la gradul de dezinformare al electoratului autohton ar fi trebuit ca televiziunea română să consacre cîteva emisiuni speciale vizitei și întoarcerii din S.U.A., pentru ca alegătorii să înțeleagă că și astfel se poate scoate țara din criză pe calea votului. Există însă interese politice cu mult mai meschine, care pot compromite perspectivele democratice, care pot prelungi chinul unei societăți înhamate la jugul scoaterii actualilor guvernanti din nisipurile mișcătoare în care s-au afundat și în care amenință să ne afunde pe toți.

Așa cum prevedeam în paginile revistei noastre, competiția electorală a atins din nou cotele suburbane și imorale ale luptei pentru putere. După diversiunea nereușită cu congresele maghiarilor de la Budapesta, terminate exact în irelevanță ce fusese prevăzută de Domokos Géza și alți lideri U.D.M.R., cele două mari clanuri mafioate aflate la guvernarea țării continuă să se sfîșie. După ce au atras și alte clanuri mici în împărțirea zonelor de influență (pedeștii în administrația agricolă, liberalii în fatori ministeriale), fesenistii și fedesenistii luptă acum disperat, atît între ei, cît și cu opoziția, pentru a păstra cît mai mult din putere. Nici nu le mai pasă că opinia publică poate afla dedesubturile luptei, după cum nu s-au sîchisat pe măsură ce adevărurile din decembrie '89 sau iunie '90 au ieșit la iveală. S-a ajuns la un război al serviciilor secrete, de tip informații — contrainformații, în care a fost atrasă și presa. După ce Caius Dragomir a dezvăluit implicarea „diferitelor” servicii secrete în supravegherea candidaților la președinție, promițîndu-le (în caz de victorie) o

soartă nu tocmai fericită, la cîteva zile, în Curierul național (se aude că prin filiera FDSN, deci SRI) au apărut dezvăluiri senzaționale (ștute deja din măturile lui Gelu Volcan-Volcuscă sau din alte publicații) în legătură cu serviciul de informații creat de Petre Roman în cadrul Ministerului de Interne, serviciu implicat în multe afaceri necurate, inclusiv în mineriada din iunie 1990. Faptul că unele personaje continuă să fie personalități publice constituie un criteriu pentru gradul de separare a puterilor în stat. Pe de altă parte, însă, se pare că Theodor Stolojan și-o luat atît de serios funcția de prim-ministru independent și rolul guvernului de a asigura desfășurarea corectă a alegerilor, încît nici măcar formațiunile politice ale actualei „monstruoase coaliții” guvernamentale nu mai pot controla partea executivului, care, prin simplul fapt că a funcționat, s-a ridicat deasupra intereselor înguste de partid.

Ca și în cazul perspectivei unui proces al comunismului, care a transformat principiul „toți pentru unul, unul pentru toți” în amintire, actualii oameni politici (afiați la putere) țin să se delimiteze bine între ei, astfel încît atunci cînd vor apărea în fața instanțelor de judecată să se știe precis cine este acuzat și cine doar martor. Și ar mai trebui spus un lucru: fracturarea colosului puterii și izolarea reciprocă a politicienilor nu s-a petrecut ca urmare a competiției cu partidele de opoziție. Înfrîngerea actualei puteri a survenit în urma confruntării cu presa. Cu toate că, în presă, interesele sînt uneori la fel de oculte ca și în viața politică, există garanții că un fapt odată dovedit cu probe și interpretat corect, intră în conștiința publică, chiar împotriva convingerilor politice de moment. Numai că prelungirea agoniei actualei puteri sclerozate, încă activă și capabilă de rău, depinde de un singur lucru: de votul nostru. Al fiecăruia în parte.

VARĂ ELECTORALĂ

ILEANA MĂLANCIOIU

După ce am fost obligați să așteptăm din primăvara până în toamnă ca să se reia a tovarășul Iliescu partidul pierdut, pe-a dat Dumnezeu o vară așteptată, ca dacă nu iesim la mîngururile electorale să intrăm (toți) în atmosfera fierbinte a lor, stînd topiți (de căldură) în fața televizorului și a „simboalelor” celor 101 de partide intrate deja în campanie. Cum era și firesc, cel mai tare ne-a sărit în ochi buchetul acela cu trei trandafiri ce joacă **Hora Unirii** făcînd un pas înainte și doi înapoi, sugerîndu-se însăși mișcarea președintelui nostru (legitim) care, în ciuda marilor sale mobilități fizice, are și ceva deosebit de rigid și de artificial, merit a ne face să izbucnim în ris chiar și atunci cînd este de plîns.

Rizi, tu, rizi, Făt-Frumos, zise Zmeul, care și-a aruncat spre Constanța mai mult buzdușul, iar apoi și cele șapte capete ale sale... Chiar dacă nu se mai află acolo, eu le văd încă în fața sirenelor care continuă să urle, aducîndu-mi aminte de bilețul de Sfîntul Ilie din tîrgul meu și de vocea răgușită care striga: „Zeita mărilor, moartea marinarilor, are de la cap la coadă 7 metri, de la coadă la cap 7 metri, în total 15 metri”. Stăm înmărmurîți și-o ascultăm, la fel cum am stat și acum, de ziua Marinei, cînd **stimați concetățeni** de la Constanța au fost chemați la vot de sirenele oficiale adunate la Căminu, care făceau aceeași reclamă incredibilă, ce poate să devină un spectacol în sine. În ciuda faptului că atîta „netori politici” (ca să folosesc și eu acest termen la modă) s-au deplasat acolo încredincînd să rupă inima portului, cel mai mare succes în luptele desfășurate pe pîrîm mării l-a obținut tot **THE Bel-descu al bilețului nostru**. După ce și-a făcut praf și pulbere toți adversarii de pe scena politică, dumnezeu a coborît și prinse alegătorii, unde l-a lăsat de guler pe cel mai înalt și-a început să urle cît îl ținea gura: „**De ce huidul, mă, animalule ? !**”

Dumnezeu consilier Mironov l-a pîrît că întrebarea este firească și nu este deloc exclus ca și dumnezeul să aibă dreptate. Poate că președintele, chiar nu știe încă pentru ce este huidul aproape oriunde merge și dorea să afle, în afîrșit, lucrul acesta. Ori poate că, de fapt, acolo, pe malul mării, și-a jucat rolul mult mai bine decît ni s-a părut nouă. Fiindcă, felul decît în care și-a rostit această replică, devenită deja celebră, a reușit să acapareze întreaga atenție și să lase aproape neobservat răspunsul victimei că **motivul pentru care nu se poate aține să-l huidul sînt morții din decembrie**. Datorită gustului nostru pentru inedit, toată lumea s-a oprit la neobișnutul vocativ „animalule” și la unghia prezidențială infipită în gîtul netăbăcit încă de vremuri al tinărilor apăsate în vîzîr tuturilor, neglijînd spăina cu care marginalizatul de altă dată striga: **Ce ai tu cu morții acela ?** și răspunsul descumpănit de umire al celui în pericol: **Sînt morții noștri, domnule președinte !**

Putin a lipsit ca șeful statului să ne spună — sincer, deschis, tovarășește, cum știe dînsul — că, la urma urmei, morții îi aparțin și nu are nimeni voie să-l mai întreb de ei: că, dacă va

obține pentru încă patru ani mandatul și imunitatea presupusă de el, să nu mai îndrăznim să-l sîcîm cu astfel de lucruri, fiindcă se enervează și nu mai răspunde de ceea ce va face.

Această înfrîngere ieșită din comun, tratată cu mai mult humor decît s-ar fi cuvenit, a fost transformată, conform obiceiurilor casei, într-un avantaj. Ea nu a împiedicat-o pe doamna Rodica Beceanu să comenteze ieșirea la mare a candidatului său cu aceeași căldură cu care ne-a obișnuit, puțin amplificată de temperatura de afară. La rîndul său, postul SOTI ne-a demonstrat că părțile sînt împărțite. Fiindcă, din păcate, chiar așa este. Am văzut, cu ochii mei, prin intermediul camerei lui de luat vederi, cum **un bătrîn și o bătrînă care mergeau tîndu-se de mină** s-au exprimat opinii situate la poli opuse. Doamna era de părere că, orice s-ar zice, figura pe care a făcut-o șeful statului este puțin cam rușinoasă. În vreme ce domnul susținea sus și tare că hîrle l-a făcut (dumnezeu animalule n.r.) cu să se învețe odată minte. În ce mă privește, i-aș da dreptate bătrînii doamnei, chiar dacă nu crede că adevărul se află de partea bătrînului. Pentru că, dacă nu ar fi rușinoasă (cum credem noi) soluția adoptată ar fi, oricum, inoperantă; există, totuși, cel puțin cîteva milioane de opozanți care nu mai pot fi opriți să-și exprime în mod clar dezacordul și ar fi destul de greu (dacă nu imposibil) în invuși președintele României să-și infîșe minile în gîtul fiecăruia dintre ei pînă la 27 septembrie, ca să-l învețe minte. Iar domnul Stoiljan nu mai vrea, în rușul capului, să amîne alegerile pînă se sfîrșete și această operațiune. (Nu mai are resurse).

Așa sînd lucrurile, adunăm din nou la întrebarea: **ce e de făcut ?** Eu cred că se simte acut nevoia să apară pe micul ecran și domnul Silviu Brucan să ne răspundă dînsul, ca și în alte momente de cumpănă, la această întrebare capitală, formulată alif de conșcia de **invățătorul popoarelor**. Așteptîndu-l ca pe Godot, mă uit seară de seară nu numai la buchetul artificial al F.D.S.N.-ului, ci și la bobocul natural de trandafir al domnului Petre Roman care crește, crește, crește... sub ochii noștri derutați de atîtea mișcări neprevăzute, pînă cînd liderul național este atîns (ca Petreache Lupu) de toate suferințele ce-și pun speranța în faptul că numai dumnezeul (care îl cunoaște de la revoluție) ar putea să ne apere de Cel Viclean. Sub acest generic (ușor vetust) figura de Don Quijote a lui Călin Traian Dragomir (care le vorbește cînd tîrînilor despre cultură, cînd intelectualilor despre culturile agricole) ar putea să ne devină simpatică, fie prin lipsa ei **atît de cinstită**, de charismă, fie prin faptul că nu știm dacă este amililată în mai mare măsură de un emanat sau de celălalt.

Din tot ce văd eu privire la campania electorală, cel mai frumos lucru mi se pare călul acela alb care galopază spre noi cînd ni se vorbește despre milioane și despre prosperitate, în vreme ce toată lumea se gîndește la ce va mai trebui să renunțe și după noile scumpiri care se apropie. Dar, cine știe, poate că, pînă la urmă, liber-schimbistii acestia care au dat săgeata pe cheie ca să-l credem altceva decît ceea ce sînt, ar putea fi mai de acceptat decît adevărații liberi-schimbisti care l-au dat pe Caragiale pe Dumitrescu, fără să-l dea seama ce fac. Și lînt că, vîrînd-nevîrînd, am ajuns și la celebrul Dumitrescu, iar prin el din nou la reprezentanții de la Constanța și la felul cum a reușit ea să treacă în umbră victoria netă a profesorului Emil Constantinescu și a însoțitorilor săi romici inginerului (de suflet) Ion Iliescu. (Și cînd te gîndești că toate partidele au căzut de acord — ca unul singur — asupra faptului că vizita regelui la Timișoara ar fi inoportună și nu s-a gîndit nimeni cît de oportună poate să fie vizita președintelui la Constanța și în alte orașe ale țării în vremea campaniei electorale.) Dar, revenînd la această campanie și încercînd să rotunjesc imaginea pe care o am despre ea urmîrînd și figurile ieșite din comun ale lui Nica Leon și Dumitru Dîncă, pe care SOTI ni-l prezintă cu o căldură care o concurează pe aceea a doamnei Beceanu, mă surprind întrebîndu-mă, pe urmele cetățeanului turmentat: **Eu pentru cine votez ?** Desigur, ne va lămuri dumnezeul, zănaa Zoitica, pe cine va trebui să alegem în cele din urmă, dar pînă atunci va mai

curge multă apă pe Dîmbovița și multă cerneală pe hîrtie. Doă Dumnezeu să nu curgă încă o dată și sînge ! Fiindcă, lăsînd la o parte gluma, **evenimentele de la Constanța** au dovedit că tovarășul Iliescu este imprevizibil (ori, dacă vrei, prea previzibil) de vreme ce își poate ieși din fire în asemenea hal încît să se coboare pe pămînt din mașina sa prezidențială ca să ia un tîrîr oarecare de guler și să-l întrebă: **De ce huidul, mă animalule ? !**

REPLICA ESTABLISHMENTULUI

GABRIEL ANDREESCU

Cu o formulare oarecum inedită, Dan Pavel argumenta, în numărul trecut al revistei, că reticența comună, a guvernului și a opoziției, față de vizita, în luna august, a regelui Mihai, reflectă formarea establishmentului la noi. Cuprînzînd persoanele stabilite pe poziții de putere și autoritate, solidare, indiferent de categoria politică căreia îi aparțin în virtutea interesului de a păstra pîrghiile de control ale statului împotriva elementelor „anarhice” din afară, establishmentul înlocuiește, pe terenul democrației, nomenclatura proprie regimului cu un singur partid. Interpretarea lui Dan Pavel este interesantă cel puțin prin limbaj. Imbogățirea conceptelor cu care gîndim evenimentele ce ne înconjoară a devenit o necesitate aproape dramatică. Totuși, ar trebui să ne oprim mai mult asupra acestei chestiuni: putem vorbi, cu privire la actualul moment al tranziției, de formarea unui veritabil establishment ?

Să observăm că o cooperare între oameni considerați ai opoziției și puterea pe care inițialul FSN o visa, și o pregătea, monolitică, există de doi ani. Echipa condusă de Radu Câmpeanu a urmat, aproape cu precizie, rețetele propuse de camarila iliescistă. Politica liberală a fost calificată drept manifestare de oportunism. Sau cum să caracterizezi prestația PNL-AT în guvern ? La nivelul puterii locale, amestecul categoriilor politice este și mai evident. În multe orașe mici, posturile de consilieri au fost repartizate între personaje din elita profesională a localității, stîns legate între ele — și nu de puține ori „amicii” au candidat pe listele unor partide certe între ele. În sfîrșit, poate cel mai ciudat exemplu este „înțelegerea” reciprocă dintre consilierii români și maghiari din Tg. Mureș în a eluda unele dintre problemele care afectează democrația locală. Deci, în ce moment vorbim despre realizarea echilibrului politic, ca expresie a nou-creatului establishment și cînd vorbim despre oportunism ?

Amestec politic am avut și acum 45 de ani. Tovarășii de drum ai comuniștilor au pregătît scena pentru tranziția de la societatea liberală la societatea totalitară. Era vremea cînd, după expresia lui Virgil Ierunca, unii dintre intelectualii noștri se îndreptau spre Academie (sau spre ambasade), în timp ce colegii lor luau drumul închisorilor. Ceea ce distinge „cooperarea” din anii '40-'50 de „cooperarea” de acum ar fi, în principal, acceptarea altor reguli de joc. Atunci se pregătea o reprimare, astăzi se așteaptă punerea în picioare a unei democrații. Evident că în acest proces, care, în principiu, pune energia personală în serviciul binelui public, apar interese concrete. Cointeresări reciproce plutesc și pe deasupra dinuierilor la care se întîlnesc, în Occident, elita locală învingătoare și cea învinsă la ultimele alegeri. Dar, respectarea principi-

Urmărind această secvență de film ieșită din comun, m-am gîndit ce s-ar fi întîmplat dacă milioane de vaci și de boi și de porci și de oi și de cîini și de pisici și de alte animale mai mari decît mai mici l-ar fi ascultat pe primul bărbat al țării și ar fi ajuns deodată la ideea periculoasă pe care putea să le-o dea fără voia sa. Spon asta avînd în vedere faptul că animalele nu huidul încă.

ilor competiției politice și, mai ales, o unor principii ce țin de viața civilă și o-presc aceste grupuri de interese formate la virul să se plaseze în opoziție cu obiectivele restului societății. Se gîndesc așei noștri de pe listele opoziției, în suficiență măsură, la obiectivele celor conduși ?

Asta depinde, evident, de politica grupului care pilotează structurile de putere și de modul în care i se asociază acestuia sau nu. Sprijinirea persoanelor care nu au în minte decît restaurarea, după ce s-a candidat pe principii liberale, se descrie în termenii unui individualism banal. Strategiile politice subtile, viața de establishment, ... nu au nici o legătură cu manifestările crase de oportunism. Totul devine mai interesant, conceptual ori practic, odată cu descoperirea de către competitorii politici a unui teritoriu de identitate comun.

Din acest punct de vedere, în ultimul an a avut loc, într-adevăr, o evoluție interesantă. Guvernul Stoiljan pare să sprijine o campanie electorală și o derulare a alegerilor cît de cît corecte. Nu sînt necesare motivații caritabile, ci, din nou, interese în derularea unui joc politic normal, în opoziție cu mercenarii din jurul sau din apropierea președintelui Iliescu. Deși discursurile sînt încă timide, pentru prima oară Administrația și Opoziția (care nu este formată numai din partide, ci din grupuri de influență nu mai puțin importante) par să se considere parteneri credibili. În acest sens, avem de așteptat formarea, într-o formă incipientă, a unui establishment care ia locul nomenclaturii și a model de tranziție. Dar evoluția are și cîteva mari perdanți. Sînt de înțeles, atunci, manifestările de isterie din ultimele săptămîni. Cînd purtătorul de cuvînt prezidențial vorbește despre atentate la viața lui Ion Iliescu și pregătirea unei lovitur de stat, iar „România Mare” despre asaltul asupra grănilor țării de către mahmuriere, avem dovada că rotații istoriei și apucătură trăiesc fiori la gîndul că societatea românească se pregătește pentru echilibru și normalitate.

„România, de la o agricultură la alta”

Organizația internațională „Operation Villages Roumaines” a editat în colecția „Caietele democrației” lucrările colocviului dedicat agriculturii românești (Atelier al democrației: agricultură și mediu înconjurător), ce e avut loc la Timișoara între 2-4 mai 1991. Timp de trei zile, specialiști români și occidentali au abordat o mare varietate de teme, toate de o acută actualitate, grupate în cinci mari capitole :

- 1) Agricultură, mediu înconjurător și amenajarea teritoriului ;
- 2) Forme asociative ;
- 3) Aspecte socio-economice ;
- 4) Politică agricolă și politică rurală ;
- 5) Priviri exterioare asupra agriculturii și lumii rurale românești.

Dar lucrările acestui „Atelier al democrației” nu se limitează la analiza competentă și lucidă a situației românești de astăzi, la concluziile diverselor grupuri de lucru și la raportul final. În tradiția „Operațiunii Satele Românești”, această întîlnire a fost, de asemenea, ocazia lansării unor propuneri și proiecte concrete, principalul fiind cel al „satei-pilot”, care a depășit astăzi faza de proiect.

Comitetul de redacție : Pierre Collette, Paul Hermant, Ioan Negruțiu, Maureen Negruțiu-Michette, Daniel Wathelat. Lucrarea este prefăcută de doamna Catherine Lalumière, secretar general al Consiliului European.

TAROM, TAROM...

MIȘCO POP

Un articol din „România liberă” despre TAROM și răspunsul purtătorului de cuvânt al companiei aeriene mi-au sugerat rindurile care urmează. Articolul vorbește despre serviciul detestabil din avioanele românești, despre impresia apăsătoare pe care o produce aeroportul Otopeni și despre altele asemenea. Răspunsul cerut pasagerilor niste vazi senza, după care arunca vina pe tot felul de instituții cu care colaborează compania aeriană.

În urmă cu câteva săptămâni am fost și eu pasagerul unui avion al liniei aeriene române, care m-a adus în țară de la New York. Cu toate că TAROM are preturi foarte mici, și în lumea capitalistă funcționează sănătosul principiu „Jeffin dai, Jeffin ai”, experiența unui zbor lung cu această companie aeriană e prea de tot „Jeffina”.

Vorbim mereu despre imaginea României în lume. Avioanele românești, mai ales prin partea lor care intră în contact cu pasagerii, oferă o imagine ciudată a României. Aterizarea la aeroportul de la Otopeni îți dă o imagine a României în România în care predomină dezordinea și forțele de ordine.

Reprezentanții TAROM la New York sunt încurajați, nu încearcă nici un moment să rezolve dificultățile pasagerilor și, lucru deloc neglijabil într-o economie de piață, arată prost. Lipsa uniformei și a zimbețului, lipsa sollicitudinii și aerul superior sunt parca făcute să îndepărteze și să sperie pasagerii. În ziua când trebuia să zbor eu, a avut loc un incident pe aeroport, după imbarcarea pasagerilor, și avionul n-a putut decola. Bineînțeles, panica, agitația, nervii. Nici personalul de bord, nici reprezentanții de la sol și companiei n-au considerat necesar să informeze pasagerii despre ce s-a întâmplat și nici despre ce urma să se întâmple cu ei. Orice pasager care și-a plătit bilețul are dreptul să știe ce se întâmplă cu el. Cu alți mulți români care călătoresc peste ocean. Publicul TAROM-ului nu e format din oameni de afaceri care trec săptămânal cîteva frontiere. Din contra, sunt în majoritate oameni bătrîni care au ajuns, după ani de despărțire, să-și vadă familia emigrată dumezeu stie cînd. Sunt oameni care se simt pierduți în imensitatea aeroportului Kennedy, care se adună în grupuri strînse parca pentru a se apăra de toate pericolele care li pasează în lume străină. În aceste condiții, ostilitatea și aerul de slăpini al taromizilor nu rezolvă nimic. Orice adevărat profesionist al liniilor aeriene ar face ceva ca să-l ajute să-și liniștească. Ordinele răsună sint de departe de a atinge acest rezultat. Mai mult, a doua zi, cînd m-am suit în avion, din nou, în avion, o insolită de bord arătoasă mi-a explicat plină de sine că imbarcarea merge greu fiindcă pasagerii au îndrăznit să se suie cu bagaje în avionul ei, că nu sî găsesc locul și ea, în general, nu se descurcă. Cînd i-am atras atenția că, totuși, trăiește de pe urma pasagerilor, mi-a răstăcit întepata că plata îi vine de altundeva. De unde oare?

Taromizii călătoresc des în străinătate. În sîrăcia României de azi, ei sînt niște privilegiați. Au dolari, nu mulți, dar mai mulți decît al cetățeanului obișnuit, vîd lumea și pot cumpăra cîte ceva. De aici superioritatea lor. De aici și faptul că nu se acuna de pasagerii obișnuiți, pe care îi disprețuiesc, dar le fac favoarii unor alesi, de care, poate, cîndva, va depinde postul lor. Evident, selecția personalului care intră în contact cu publicul n-are nimic de-a face cu profesionalismul, nu în sensul unor cunoștințe tehnice sau de alt fel, ci în privința unui comportament măcar asemănător cu al personalului similar de pe alte linii aeriene.

Răspunsul purtătorului de cuvînt a TAROM-ului, publicat de „România liberă”, denotă, din păcate, o altitudine asemănătoare. Faptul că autobuzele nenorocite, santerul deprimant, inghersiuala, paza exagerată, dificultățile de trafic și multe altele nu sînt parte din serviciul oferit de compania aeriană e un lucru care nu-l încâlzește pe călător. Biletul plătit îi dă drepturi, printre altele și o anumită eficiență în „prelucrarea” sa pînă la lesirea din zona aeroportului. Pasagerul a plătit un bilet, banii au fost încasați de TAROM, care trebuie deci să răspundă de calitatea tuturor serviciilor oferite de organizația cărora TAROM-ul le plătește. Responsabilitatea companiei aeriene naționale e mai mare decît au impresia reprezentanții ei.

Pentru cei care a zburat cîndva și cu alte linii aeriene, imaginea TAROM-ului e o imagine seacă parca din alt veac.

LIVIU ANTONESCU

CETATEA SCUFUNDATĂ (II)

În 1990, după mineriadă, as fi putut pleca în străinătate, cu o slujbă destul de convenabilă. As fi fost înfinit mai bogat, fără îndoială, nu însă și mai liber. Chiar dacă societățile occidentale nu o îndelungată experiență a libertății. Însă libertatea personală nu e un dat definitiv și ea nu ține neapărat doar de condițiile exterioare de exercitare a ei — ca este o zonă mereu în construcție, o valoare pe care trebuie să ti-o apropii și s-o aperi în permanență. Poate acesta este patriotismul meu — să vreau să trăiesc într-o țară în care să mă pot simți oricînd liber luptînd pentru păstrarea acestei libertăți. Restul sînt vorbe sfîrșitoare, propagandă demagogică pentru handicapați. Nu sînt un handicapat.

• Cum poate fi disciplinat un artist ?

Politica înseamnă disciplină, ea impune respectarea disciplinei de partid. Aceasta nu este o invenție a comunistilor, ci e regula de fier a oricărei organizații politice. Este însă greu să ceri unui artist să fie disciplinat. Probabil și din acest motiv am preferat să rămîn în afara unei astfel de organizații. Asta nu înseamnă că artistul e neapărat un boem, un „indisciplinat” în tot ceea ce face. Însă disciplina lui e pur interioară sau ține de regulile, adesea foarte stricte, ale artei sale. Orice disciplină venită din exterior este privită ca o limitare a libertății sale, dacă nu chiar ca o agresiune. De altfel, chiar în propriul său domeniu, adesea, operele cu adevărat remarcabile sînt rezultatul încălcării regulilor acestuia, al „indisciplinării” artistului. De aceea artistul se „încadrează” greu, de aceea „întregimentarea” îl poate ucide chiar ca o formă a esenței muncii sale. În această privință, îl înțeleg și scriitorii acredități în Cotroceni. Îl înțeleg în ceea ce spun, nu în ceea ce fac. Dacă spun ceea ce spun, de ce merg mereu în pelerinaj la Cotroceni ca la Sfintele Moarte ?

Există un paradox aici — artistul nu poate fi altul decît prin așelul la un egoism propriu creației. Creația este întotdeauna egoistă și altuistă în același timp. Artistul nu se poate oferi, în calitate de de artist, decît într-un anumit sens, retrăgîndu-se, derobîndu-se, făcînd „opinie separată”, ca să zic așa.

Pentru că a venit vorba de disciplină, îmi amintesc că, în campania electorală pe care am condus-o — și am câștigat-o — îmi face plăcere să amintesc acest lucru foștilor mei adversari, dar și prietenilor mei care par a fi uitați —, de cîteva ori nu m-am putut abține, cu toate eforturile pe care le-am făcut, și am spus exact ceea ce gîndeam uitînd că nu mai puteam vorbi numai în nume propriu. A și trebuit să dau o declarație presei, pentru a-mi calma aliații, în care precizam că unele fraze dintr-un interviu exprimas, în exclusivitate, punctul meu de vedere și nu pe cel al Convenției Democratice locale în întregul său. Or, mîe întotdeauna mi-a plăcut să vorbesc în propriul meu nume, indiferent de consecințe. Chiar și înainte de 22 decembrie 1989. Oare ar fi elegant să întreb pe aliații mei unde se aflau ei în vara și în toamna aceluia an ? Probabil că nu e elegant, așa că pun întrebarea numai pentru mine. Pe ei nu-i întreb nimic, nu aștept nici un răspuns din partea lor. Îmi place, deci, să vorbesc în nume propriu. Ce să caut eu, atunci, în politică ? Cîm să mă angajez să vorbesc în numele altora ? Am făcut-o înainte de 22 decembrie, e adevărat, dar atunci — nu știu din care motive — ceilalți nu puteau vorbi. Era cu totul altceva. Voi mai putea vorbi vreodată în numele altora, în condițiile în care fiecare poate vorbi în numele său ? Nu știu. Poate doar dacă, Doamne ferește, mă mai „maturizează”, „mai prind minte”, devin mai „malecabil” și „mai diplomat”. Dar atunci, dacă m-aș privi în oglinda cu-

vintelor și gesturilor mele, m-aș mai putea oare recunoaște ? Visul meu nu e să reprezint pe alții schimbîndu-mi credințele, ci să devin o constanță, o simplă constanță individuală care să nu-i fie rușine de ceea ce spune sau face. As putea zice — pentru că nu sînt modest — de ce-aș fi ? — că mă aflu pe drumul cel bun, chiar dacă lungimea acestuia adesea mă înspăimîntă.

• Puneți un artist să facă un compromis !

Politica este și o artă a compromisului, ni j n-ar putea fi altfel, pentru că, întotdeauna, ea cere armonizarea unor opinii opțiuni și interese diferite. Ca să nu mai vorbim de orgoli. Puneți un artist să facă un compromis major — de orice natură — și l-ați terminat. În ultimii trei ani, a trebuit să fac și compromisuri, altfel nu s-ar fi ajuns — de pildă — la realizarea unității opoziției democratice. Altfel nu s-ar fi putut dezamorsa situația explozivă. Altfel — cunosc mai multe cazuri — unii oameni ar fi ajuns la balamuc sau la sinucidere. Da, dar tot în ultimii trei ani, n-am reușit să scriu decît o singură poezie, iar cît privește literatura în general, cîteva cronici și eseuri, cîteva pagini de jurnal de călătorie. Da, la 37 de ani, am reușit să „ies” prima oară în străinătate, apoi de alte cîteva ori. Cîlmea e că-am fost invitat chiar și de oameni care călătoriseră de nemurărate ori pe vremea cînd eu nu aveam dreptul la un pasaport. Știu, învidia, în limite normale, e un sentiment firesc între oameni.

Nu mă plictisesc că nu am reușit să mai scriu literatură în ultimii trei ani, înțeleg că a fost un sacrificiu necesar, știu foarte bine că nu l-am făcut numai eu. De altfel, fără această însumare de sacrificii, speciația noastră ar fi răscăntat probabil în starea de dinainte de decembrie 1989. Așa, cel puțin, a căpătat un sens, a învățat să-și caute o direcție. Nu e adevărat că „e la fel ca înainte” sau chiar „mai rău ca înainte”. E altfel e cu totul altfel și, în multe privințe, e chiar mai bine. Și există posibilitatea de a fi, cu adevărat, bine. Acum, depinde de noi, de noi toți, de inteligența, de curajul și de toleranța de care sîntem în stare. A propus, dacă „e la fel ca înainte”, vîm anințiti cum arătau zilele atunei ?

Știu, deci, că în ultimii trei ani am făcut — sau am încercat să fac — o mulțime de lucruri bune, utile, necesare, pozitive etc. Sînt de acord că sacrificiile au fost necesare și mă bucur că nu s-au dovedit lipsite de sens. Dar mi se pare că iubesc cu adevărat literatura, că nu mi displace singurătatea, că îmi face plăcere să lucrez cu studenții. Bănuiesc că și lor le plac orele pe care le facem împreună. Atunci, de ce, iubii prieteni, ați dorit să mă trimiteți acolo unde nu mi place, pe băncile reci și inospitaliere ale Parlamentului ? Și, pentru că a venit vorba de sacrificii — nu credeți că măcar acum, cînd e înfinit mai ușor, ar fi echitabil să se ofere și alții ? Dacă am fi mai mulți activi, nu ar fi ceva mai ușor pentru toată lumea, nu ar evolua lucrurile mai repede ? E, oare, corect ca unii, puțin, să „militeze”, iar ceilalți să se ocupe doar de carierele lor, de promovările lor ce „ard etapele”, de bursele lor în străinătate și de afacerile lor ? E o întrebare pentru toată lumea, nu doar pentru prietenii mei mai mulți sau mai puțin politici, mai mult sau mai puțin activi. E chiar și pentru „politici activi”, ca să citez un prieten foarte atent cu observațiile asupra altora, dar înfinit neglijent cu auto-observațiile.

• Spectacolul politic e fascinant

Nu mi se potrivește politica, dar îmi place să privesc spectacolul politic, să-l analizez, să-l comentez. Pentru mine, acesta este un spectacol dintre cele mai fascinante, chiar cînd e jucat de treglodiți. Or, în opinia mea, comen-

torul trebuie să fie imparțial. Nu am spus obiectiv, obiectivitatea este o pură aberație cînd înțelegem altceva decît ceea ce nota Eugen Ionescu : „să fi în acord cu propria subiectivitate” ; să nu minți și, mai ales, să nu te minți”. Deci, imparțial. Dar a fi, cu adevărat, imparțial înseamnă să nu faci parte. Toamă de aceea cea mai proastă jurnalistică este aceea de partid. Pretutindeni în lume, nu doar la noi. Ea are pre-judecări și apriorisme, explicabile desigur, dar care o fac neinteresantă și previzibilă. Bineînțeles că ea este necesară. Cu siguranță că, adesea, este foarte inteligentă, dar, prin asta, nu e mai puțin neinteresantă și lipsită de atractivitate. În ce mă privește, prefer să iau contact cu cîmpul politic prin intermediul teoriilor la care aderă partidele, al programelor acestora și, mai ales, al faptelor politice propriu-zise. Cît privește comentariile, le prefer pe cele ale jurnaliștilor nu doar inteligenți, ci și nepartizani. Cînd spun nepartizan, nu înțeleg că ziaristul n-ar trebui să aibă opinii sau că l-ar fi interzis să adere la anumite valori, ci numai că-i este interzis să privească lucrurile dintr-un singur unghi de vedere, care e totdeauna partizan. Acesta, partizan fiind, e și parțial, iar întregul nu e doar altceva decît suma părților, dar e ceva înfinit mai interesant, mai palpitant. A privi întregul înseamnă, pentru comentator a privi jocul politic și nu doar unul din elementele acestuia.

• Havel n-a eșuat, dar sună ceasul retragerii

Cred că Stelian Tanase are dreptate — vremea noastră, a scriitorilor și artiștilor angajați în politică a început să treacă. Nu pentru că Havel n-a eșuat, cum crede Stelian, pentru că Havel nu a eșuat. Misiunea lui era să asigure tranziția lină, fără convulsii majore, fără violențe inutile și fără risc al alunecării în trecut, de la comunism la democrație. Havel și-a încheiat misiunea și a lăsat locul liber pentru că nu era un politician și deci, nu iubea puterea. S-a întors acolo de unde a plecat — mereu puțin pasagerii — adică la masa lui de lucru și la berărele în care-i place să discute cu prietenii. Dar dacă lucrurile vor merge prost și întoarcerea lui va fi necesară, se va întoarce. Pentru el și pentru patria lui, sper că nu va fi nevoie. Aproape oricînd poate fi președintele unei țări, de altfel lumea e plină de președinți, însă Havel este unic. Și asta în ciuda porcărilor pe care își permite să le debeatze de seama sa un slugoi sau altul, un „cîcînnar” sau altul.

Vremea noastră trece, nu pentru că Havel ar fi eșuat, ci pentru că a venit ceasul profesionalilor, al aceluia care iubesc politica în sine — nu ca o activitate compensatorie pentru neîmplinirile din alte domenii, pentru că politica trebuie evitată de neîmpliniți. Ea nu e nici pentru cei care nu funcționează ca „Inlocuitori”, ca sursoare menite să subliniească lipsa veritabililor oameni politici. Trebuie să recunoaștem că noi am intrat în politică nu din vocație, ci pentru a nu lăsa toate lucrurile libere foștilor activiști sau ratatori resentimentari. Politica este însă o profesie ca orice altă profesie, prin urmare, pe lîngă înclinății, și o oarecare competență în domeniu, o anumită profesionalitate. E nevoie deci de politicieni profesioniști și e regretabil că anarhia lor e doar într-o fază incipientă. Cu cît vor apărea mai repede, cu alți mai bine pentru noi, cu alți mai bine pentru politica acestei țări. Bineînțeles că o mulțime de artiști, de scriitori, de intelectuali vor rămîni în politică. Unii vor fi descoperiți că aveau această vocație, alții sînt nevoia să schimbe domeniul pentru că sînt cei ce se apropie rutina care ucide, în sfîrșit, e posibil ca alții să-și fi epuizat resursele în domeniul de referință, să fi spus deja ceea ce aveau de spus acolo. Este libertatea lor să opteze pentru politică și e bine pentru noi toți. E necesar însă să înțelegem că fără specializare nu e posibil, că trebuie să renunțe la celelalte activități, că e poate inevitabilă reconstrucția întregii lor personalități. Dacă iubesc cu adevărat politica, vor înțelege aceste lucruri elementare și vor ține la distanță cu o clasă politică de calitate, deci competentă, inteligentă și onestă. Dacă nu, vom admira în continuare la televizor tot felul de „dumitriști”, „marțieni”, „vulpești” și „vânci” și vom ajunge să ne scribim de politică, iar acest sentiment, edat înădărmă ar fi, de fapt, chiar începutul sfîrșitului. Nu există democrație în absența politicii.

(ve urma)

Comuna Mihail Kogălniceanu, la aproape un an

În perioada 16-20 august, Federația etnică a romilor a organizat, la Mihail Kogălniceanu, un simpozion pe tema formării mediatorilor de conflicte. Ideea de a pregăti grupuri de romi, care să reducă tensiunea dintre comunitățile acestora și românii, maghiarii, germanii, macedonenii s.a.m.d. între care trăiesc fusesse prezentată sub forma unui proiect, în toamna anului trecut. Consiliului European. Acest proiect a primit un premiu. Alegerea comunei Mihail Kogălniceanu pentru deschiderea programului era firească. Aici la 9 octombrie 1991, sătenii s-au ridicat la chemarea bășilor de elonot și au atacat cartierul de țigani din localitate. Au fost arse 13 case, alte 4 au fost distruse, iar ocupanții au trebuit să se refugieze în afara satului; au putut să revină, în timp, numai după intervenția autorităților.

Atacul de la Mihail Kogălniceanu făcea parte dintr-o lună de serie deschisă după decembrie 1989. Peste 29 de astfel de acțiuni colective împotriva comunităților de romi s-au înregistrat în perioada ianuarie 1990 - ianuarie 1992. Ele s-au repetat oarecum întinplător, în timp și pe teritorii: în Ardeal, Muntenia sau Moldova. Și totuși, prin comparație cu celelalte evenimente de la Mihail Kogălniceanu au fost mult mai importante, marcând istoria acestui fenomen.

Pentru prima oară, organizațiile încă necooperabile ale romilor au reacționat în consens și eficient. Federația etnică a romilor, condusă de Nicolae Gheorghe, a înaintat plingeri instituițiilor responsabile. Dar, ca și altă dată, un efect mai mare au avut apelurile la opinia internățională. Aceasta a reacționat imediat la „dogmurile din România”, așa cum au fost calificate în documentele Federației. Autoritățile române au fost obligate să formeze comisii - pe lângă parlament, guvern, procuratură, Ministerul de Interne - pentru a demonstra că au de gând să stingă conflictele interetnice. Tot pentru prima oară, evenimentele din 9 octombrie au devenit subiectul presei naționale. Ziarul „România liberă” a început să realizeze o anchetă cit mai completă, care să ajungă și la cauze - cu atât mai mult cu cât Federația etnică a romilor și asociațiile pentru drepturile omului care au intervenit, au avut în vedere numai un rind de aspecte: ideea culpei colective, justiția privată etc. „România liberă” revenea asupra chestiunii de fond: a-tacarea comunităților de romi a fost oare o manifestare rasistă sau a avut cauze sociale?

Locuitorii dau și azi această ultimă explicație. Ei amintesc că Mihail Kogălniceanu este un conglomerat etnic, format din români, macedoneni, turci, țigari, germani, maghiari. Toți au participat la alungarea țiganilor, acuzându-i de furturi neîncetate din avutul cooperativelor ori avutul oamenilor. (De altfel, majoritatea bărbatilor din familiile de romi, sînt în închisoare). Și totuși statistica postului de poliție din Mihail Kogălniceanu indică furturi de care sînt vinovați românii, macedonenii, turcii etc. Dar țiganii - in-

sistă oamenii din sat - creșteră o atmosferă de viață care nu mai putea fi suportată. Băteau oamenii, violau. Copiii nu mai puteau ieși neînsoțiți de trambula de a fi agresați sau de a rămâne fără haine. În octombrie 1991, izbucnirea oamenilor fusesse grăbită de un scandal la discotecă și imediat a do-ua zi, de molestarea unui român. Autoritățile nu puteau, sau nu voiau, să intervină. Dar aceasta era obligația lor: de a apăra bunurile oamenilor și a le asigura integritatea lor fizică - și pur și simplu liniștea. Seful de post exalta incapacitatea de a impune legea prin lipsa de personal, dimensiunea localității numărul exagerat al delinvențiilor. Puteau oamenii, în aceste condiții, să fie opriti să-și facă dreptate?

Ceea ce s-a întimplat între timp - aproape un an de zile - este plin de în-vălmășeală. De departe rolul cel mai important îl are Federația etnică a romilor - o demonstrație concretă a ceea ce de multe ori a fost exprimat prin „rolul societății civile”. Am amintit că, direct sau indirect, asociația a obligat guvernul să își ia în seamă responsabilitățile. A pus în mișcare un program de reconstrucție a cartierului de țigani, distrus în 1991. Pentru acesta, statul român a alocat circa 10 milioane lei, alte zece de milioane l-a obținut Federația de la sponsori din Germania. Programul de formare a mediatorilor - sau negociatorilor - are un orizont mai larg. La simpozion erau prezenți romi din zonele de conflict din toată țara; mai mulți sau mai puțini lideri locali, în orice caz, oameni cu prestanță, capabili să devină parteneri de dialog și pentru ei-etnici și pentru autorități și pentru celelalte categorii. Prezența lor era de neimaginat acum doi ani: astăzi deschid o mulțime de oportunități.

Postul de poliție are acum 7 oameni. Dar schimbarea cea mai interesantă s-a produs la nivelul autorităților locale. Școala și dispensarul din sat au imaginat diferite soluții pentru a ameliora situația copiilor de țigani. La școală au fost primii cu o „supă a săracilor”, uneori cu bombone. Cel puțin în perioada caldă, seara s-a mers. Primarul a repartizat 5 hectare pentru familiile de romi. Acestea nu le-au cultivat. Li s-au făcut oferte, să plătească - avantajos - unele lucrări agricole, cum ar fi aratul. Au refuzat. Plata a fost făcută până la urmă de o echipă de educatori sociali din Franța. Fără rezultat. Terenul a rămas în paragină. Primarul se gîndește la alte soluții pentru primăvara următoare. Evident, fără implicarea țiganilor în activități care să le aducă venituri licite nu se poate rezolva criza din sat. Ceea ce nu este ușor. Li s-a propus acestora să participe la construirea propriilor case, contra cost. Au rămas să-și bea cafeaua, privind neapăsători la ziduri. Și totuși inventarea tuturor acestor dificultăți, la simpozionul de la Mihail Kogălniceanu, nu a afectat impresia globală, reconfortantă. Capacitatea de reprezentare și inițiativă a asociațiilor romilor și disponibilitățile pe care le oferă autonomia locală vor schimba viața micilor comunități. Încet dar sigur, principalele mecanisme ale democrației își arată roadele. (A. G.).

Cancelarul Helmut Kohl despre incidentele de la Rostock

În cadrul unui interviu acordat în seara de marți 25 august postului de televiziune ZDF, cancelarul federal Helmut Kohl a condamnat cu fermitate tulburările provocate la Rostock de elemente extremiste, xenofobe. După cum se știe, extremiștii - bucurîndu-se de sprijinul populației locale - au atacat un imobil în care se adăposteau noul-venii, sosiți cu intenția de a cere azil, mai cu seamă români și vietnamezi. Cancelarul a opinat că evenimentele de la Rostock nu sînt specifice numai fostei R.D.G., întrucît astfel de manifestări pot avea loc oriunde pe teritoriul Germaniei. Din acest motiv - a spus cancelarul Kohl -, răspunderea nu aparține numai landurilor est-germane. În-suși faptul că mai multe mii de locuitori ai Rostock-ului s-au adunat cu scopul vădit de a-i incuraja și

sprijini pe agresori înseamnă o rușine, o pată pe obrazul țării noastre - a declarat cancelarul. Deopotrivă, Kohl a apreciat că poliția locală a comis o gravă greșeală, neintervenind la momentul oportun. Este necesară adoptarea de urgență a măsurilor necesare, pentru ca astfel de erori să nu se mai poată repeta - a conchis cancelarul.

În noaptea de marți spre miercuri (25/26 august), tulburările s-au dezlănțuit din nou; 800 de skin-heads au atacat cu pietre și cocktailuri Molotov aceeași clădire. Poliția a intervenit pentru risipirea manifestanților, avînd loc și lupte corp la corp. Au fost răniți 65 de poliști - cinci aflîndu-se în stare gravă; s-au operat 58 de răstări. (T.S.)

CANDIDAȚII LA PREȘEDINȚIE SÎNT SUPRAVEGHEAȚI?

Solicit, prin intermediul mass-media, ca serviciile române de informații (de cîte feluri sînt ele) să se abțină să supravegheze candidații la președinție. Va fi rău de tot, dar nu de noi, ci de ei. Mai mult decît atât: să nu utilizeze oameni din presă pentru lansarea unor din ideile lor (...) Eu nu pot pierde decît alegerile ca președinte. Ei s-ar putea să lase mult mai rău.”

Declarația de mai sus aparține d-lui Caius Traian Dragomir. Domnia sa nu a dezlănțuit sursa acestor informații. Faptul că nu au existat pînă acum reacții similare din partea altor candidați la președinție nu trebuie să ne ducă la concluzia că este vorba de o alarmă falsă sau de o simplă manevră electorală. Trebuie să înțelegem doar că FSN are nu numai dușmani, ci și prieteni în aceste servicii de informații. (M.Z.)

Cître,
REVISTA „22”

Doamnei GABRIELA ADAMEȘTEANU,
redactor-șef al revistei „22”

Precizăm că opiniile exprimate, potrivit dreptului la replică, de domnul Ioan Popa, în numărul 33 al prestigioasei Dumneavoastră publicații - față de conținutul unui comunicat al Biroului de presă al Armatei, care făcea trimitere la persoana sa - reprezintă exclusiv propriu-i punct de vedere. Acesta nu angajează, în nici un caz, săptămînalul la care lucrează în prezent și, cu atât mai puțin, Ministerul de Interne.

Biroul de presă al Ministerului de Interne

Televiziunea și campania electorală (II)

Inerentă omului, nevoia de continuitate și stabilitate este exacerbată de ritmul și intensitatea schimbărilor.

Într-o societate dominată de anomie, inspirînd încredere în altele variabile, sentimentul că există ceva care rezistă schimbării poate aduce un reconfort, fie el imaginar, fie el temporar. Un generator posibil de astfel de confort poate fi televiziunea. Acest potențial nu decurge în primul rînd din virtuțile programului ei, ci din capacitatea sa intrinsecă de a crea o relație liberă și stabilă cu o lume a constrîngerii și a fluidității. Desigur, acest potențial poate fi amplificat sau diminuat de programul efectiv al televiziunii.

Mai liberă în mișcări și inițiative, distribuind divertisment cu plăcere (pentru unii - amintiri dăruite din anii '70), revenind în unele reportaje la tonul enervant „Reflector” de odinioară, clamînd independență și permițîndu-și, uneori, sentențe politice care altădată nu i-ar fi fost îngăduite, TVR a recuperat o parte din publicul ei risipit spre alte puncte cardinale. Mai mult decît atât. Eliminînd și proslăvîrile grotesce, elozînd societatea occidentală în toată libertatea, amintînd, uneori în trecut și pe cit po-

sibil fără imagini, că se prefacează lozinci anti-prezidențiale, TVR a reușit să salveze aparențele în fața unui public dorinț să o creadă. Astfel, printru 60% din populație, nu presa pluralistă, ci televiziunea monopolistă reprezintă sursa principală de informații. Ei se află zîmb în legătură nu numai cu lumea reală, ci și cu aceea confecționată de TVR: o lume imaginară, împregnată mult mai insidios decît odinioară de un anumit colorit politic.

Se știe, propaganda obține rezultate prin mecanisme iraționale, stimulînd sau flatînd anumite zone ale afectivității. Societatea noastră a cunoscut o propagandă prea brutală, prea represivă pentru a fi receptivă. Obiectivul său, de altfel, nu era persuasiunea, ci simularea ei, conținînd pe stîmduțitatea sau lipsa de personalitate a receptorilor. Și sub acest aspect, propaganda ceaușistă era strălucită de societatea românească, ea sperînd să reducă la oligofrenie o populație recunoscută pentru azerimea sa.

Regimul post-revoluționar nu are o ideologie definită, dar aceasta nu îl împiedică să recurgă la resursele propagandei, evitînd trăsăturile ei agresive, dar păstrînd unele din procede-

ele ei. Așa se face că TVR prezintă scena politică monocord, restringînd opoziției sansa de a se face cunoscută, pe cînd fet-le puterii au devenit familiare oricărui telespectator.

TVR se află în plină campanie electorală. Sub directia supraveghere a Parlamentului, timpul de antenă al partidelor politice este raționalizat riguros. Pe micile ecrane se succed accelerat actori politici terorizați de durata scurtă acordată. Pînă te dezmeticești ce partid politic reprezintă preopinul și cu care partid rivalizează, apare următorul, introdus politicos, dar echitabil, de dl. Teodoru. Pentru a se prezenta, pentru a face impresie, candidatul - cel care nu a fost „mediatizat” în prealabil - are condiții foarte precare.

Alegerile propriu-zise pot să fie corecte, dar presăderea electoratului într-o oarecare cunoștință de cauză este inconsistentă. TVR contribuie și la inconsistenta respectivă și la sporirea dezorientării alegătorilor. Partidele politice, lipsite de experiență, confuze ele însele în propriul lor program, sînt ajutate să-și valorifice fiecare dezavantaj. Aceasta mi se pare o latură profund vulnerabilă a prezării alegerilor;

deocamdată trei sferturi dintre alegători nu știu cu cine vor vota luna viitoare. Dacă, așa cum s-a întimplat cu propaganda TV pentru alegerile locale - experiență integral ignorată acum - telespectatorii se vor plietisi de cursa cu obstacole a candidaților, lupta partidelor politice pentru mai multe minute se va dovedi cu atât mai ineficăce cu cît va avea mai mult succes.

Campania electorală se desfășoară pe fondul diferitelor procedee moștenite de propaganda ceaușistă: obsesiile aparent inocente ale „Actualității”. Acestea provin, în principal, din ignorarea diferențelor dintre ritual și informație, ca și din împletirea rutinei cu o perseverență inabilitate profesională. Schimbarea periodică a ambasadurilor, ori de unde ar fi ei nu este o victorie diplomatică a României - așa cum ar părea să sugereze regulatitatea cu care TVR desfășoară răsufletele imaginii. În toată lumea la un număr de ani pleacă un ambasador și vine altul, oricine ar fi președintele țării. La fel de îndrăst este și comemorarea de aniversări și comemorări, rămase și acestea de pe vremuri, cînd completau „Cin-tarea României”. Proiectarea lor se face azi cu încă și mai multă furie: 18 ani de la „tre-cerea în neființă” a lui... 83 de ani de la nașterea lui... Stilul este identic. Pe micul ecran apare conferințiarul local (une-

ori acclasi), sau central (poate tot același), recitîndu-și textul în fața unei săli cînd mai goale, cînd mai puțin goale, cu mîncarea ascultării, pe fondul altui text-tip rostit de reporterul TV, din off. Sau noutăți de tipul soborurilor de preoți cădelnitate. Și din nou sirul nesfîrșit al depunerii coroanelor de flori, una și încă una. Toate, ritualizate de zece de ani într-un kitsch desăvîrșit. Nu mai este loc de informații.

O posibilă consecință ar fi proporția mare a celor care consideră „Actualitatea” ușor de înțeles: aproape 50%. Re-petarea acelorasi standarde și prezentarea fantelor lipsite de valoare informativă sau semnificative sînt bune purtătoare de accesibilitate.

Televiziunea devine astfel stimulul unor atracții, explicabile, de a rezista schimbărilor aducătoare de incertitudine. Poate că sărbătorile, „manifestările culturale”, sînt obiective, dar după atîta rodaj ele nu reprezintă vreun pericol. Conștient sau nu autorii „reportajelor” cei vechi dar și cei noi, recuperati de sistem, cultivă același reflex de apărare. Conștient sau inconștient, publicul tolerează, ignoră sau aderă la imaginea unei lumi cu sabloane rezistente care însușă senzația continuității.

STEFANA STERIADE

CONFERINTE DE PRESA

EMIL CONSTANTINESCU:

„Vom începe prin a restabili adevărul“

174 572 de semnături — aceasta este „rosirea“ cu care dl. Emil Constantinescu s-a prezentat la sediul Biroului Electoral Central pentru a-și depune oficial candidatura la președinția României. Ceremonia a fost scurtă și nepretențioasă, atât dl. Constantinescu, cât și numeroasele personalități politice (și nu numai) din anturajul Convenției Democratice din România plecând mult mai mult timp pentru a-și face loc printre cei cîteva sute de susținători aflați în fața edificiului. Acesta din urmă s-a depusat ulterior și la sediul Asociației „21 Decembrie“, unde proaspătul candidat, asistat îndelung de

de dl. Corneliu Coposu, a ținut o conferință de presă.

Întîlnirea cu ziaristii a debutat prin abordarea recent încheiatei vizite în Statele Unite a liderilor CDR. „Ceea ce am dorit noi să pregătim au fost relațiile de după alegeri“, a declarat dl. Emil Constantinescu. Domnia sa este conștient de faptul că „soarta alegerilor se hotărăște în România“, fiind în același timp încrezător în rezultatul lor: „Vom câștiga, pentru că există o dorință de schimbare“. Acesta pare să fie și rezultatul analizelor politice (privind România) de peste ocean, cel puțin așa s-ar justifica „invitarea liderilor CDR la programul organizat de Institutul Republican sub titulatura „Lideri politici internaționali“. Mesajul numeroaselor contacte americane la nivel înalt este simplu: nu vom beneficia de asistența instituțiilor financiare ale SUA decât „în funcție de corectitudinea și de libertatea alegerilor“.

Dl. Constantinescu a identificat apoi obiectivele majore pe care le-ar avea în vedere în cazul în care ar câștiga prezidențialele: „Președintele trebuie să asigure două lucruri: reconcilierea națională și o bună reprezentare a României în lume. Vom începe prin a restabili adevărul. Se lucrează la o Carte Albă, care va cuprinde gestiunea actualei Puteri. Atunci cînd va fi gata, o vom prezenta națiunii, să se știe punctul de la care pornim mai departe. Nu poate exista dreptate fără adevăr și reconciliere fără dreptate“. Lupta pentru adevăr nu trebuie însă să îngrijoreze pe nimeni, cel mult pe cei 247 vinovați penal aflați în evidența AFDPR. Aceasta deoarece „niciodată nu se va face un proces al comunistilor, nu se vor face dosare „pe dos“. Pentru un om politic care susține că „principalul meu capital este că nu am minti niciodată“, afirmația de mai sus devine (credem) literă de lege.

MIRCEA ZAMFIR

ION ILIESCU

ȘI OPINIA

PUBLICĂ

Pus în fața declinului de popularitate, Ion Iliescu dă din colț în colț. Dacă recunoaște că a comis erori grosolane și dovedește înțelegerea sensului lor, se descalifică mai mult. Dimpotrivă, dacă nu-și recunoaște gafele, aduce o jignire în plus milioanei de oameni care i le-au răzuit și i le-au catalogat ca atare intrând în contradicție cu realitatea dezastruoasă care-l înconjoară ca politician.

Iu au greu de găsit cauze ale pierderii apărării populare pentru Iliescu. Aluziile sunt atât de obsesive că parie din eșecuri pierdute de el anul anului, mai reținuți decît în 1990. Președinția politică a poporului a fost încredințată ca moment de nelămurită viziune instructivă. Au fost mai mult decît gafe, au fost lecții, împotrivă, bajonetă și demagogia s-au desprins una pe alta, căpătînd pregnanță, lăceșă și neapărată și, dacă stăruie vreun regret, acela privește slăbiciunile noastre puteri în descrierea prin ironie a frunzișului concavă înec de „seriozitate angajată post-revoluționară“. A izbutit să fi fost o necesară acțiune de mizerabil publică.

Într-o relație dintre Ion Iliescu și ansamblul opiniei publice românești, este jignitor pentru cea din urmă. Lasă în o parte insulă obligate cu care s-a grăbit „concedia“ și disprețul arătat opiniei acestora, pentru a ilustra tipologia comunistă concretizată într-un exemplu oferit, desigur, chiar de președinte.

Au trecut vreo cîteva săptămîni de cînd Iliescu a putut fi văzut în compania „olimpiilor“, a elevilor de liceu premiați la diverse concursuri de disciplină. La prima vedere, gestul e specios, dar neîngăduibil, cu cînd că e mai mult o bajonetă a celor mai docti și mai bine pregătiti tineri din țară, e o escamotare a gravității problemelor cu care ei se confruntă. Pentru că perspectiva pe care le au elevii și studenții buni din România sînt dramatice, în loc să facă paradă electorală, Iliescu ar fi trebuit să dea armatei de tîrziu din jur sugestia de a se interesa cînd din elevii premiați în ultimii 10 ani la olimpiade naționale și internaționale se mai află în țară: cîți din arși de promoție ai ultimilor 10 ani, mai sînt așezați în țară? Și poate că n-ar fi fost greș să se afle cînd și de ce au plecat ei din România. Și poate că n-ar fi fost de prisos să știm ce crede acest Iliescu „grăbit“ cu „ceremonia“ tîrzie, despre concluziile anchelei respective. Său aceste chestiuni sînt neimportante? E neimportant că un matematician de primă mîna a fost alergat de mineri pentru că purta barbă și că în trei-patru luni a renunțat la un doctorat în pregătire aici pentru a și-l pregăti alturea? E neimportant că obținutarea imbecila și resentimentară a unor universitari se pune de-a eumăzului oricîrei afirmări a tîrziei? Și e înfrîmător că storiile acestor mafioți sînt foste politruce și securiste ai facultăților? Chier dacă Iliescu n-ar avea nici o viață și nici o legătură cu toate acestea — și tot îi este interzisă ipoteza de a jongla cu realități dramatice.

Iliescu își închipuie că e tot în comunism, că poate răspunde numai la ce trece el și că nimeni n-are dreptul să-l întrebă ceva... deranjant. (Ba are domnule, ba are. De aceea ai fost acolo, ca să aperi dreptul cetățeanului de a întreba și a se răspunde.).

Refuzul de a se implica în treburile țării l-a îndepărtat lui Iliescu opinia publică, atîtă cîtă îi era favorabilă. Acum, el încearcă pe apăsime colectivă. Opinia publică — iată adevărata opoziție la Ion Iliescu. Tocmai ea, sprijinul oricărui politician interesat sincer de rezolvarea problemelor pe care le au oamenii ce l-au ales — a reacționat prima la minciuni, la impostură, la grosolanii, mai bine și mai eficient decît parlamentarii opoziției, iar împotrivă opiniei publice nu poți face nimic. Decît cu puști și gloanțe.

IULIU PALTIN

UN

„COMUNICAT“
REVOLTĂTOR

Ca membru al Consiliului Director al SZR (Federația Sindicatelor Presei), doresc să-i informez atît pe colegii mei gazetari, cît și în general, pe cititori că, în privința „Punctului de vedere“ dat publicității de Consiliul Director al SZR, opinia mea nu este doar de dezaprobare (am manifestat-o prin vot negativ) ci, mai mult, una de categorică indignare față de slăbiciunile și micimiile acestui text.

1. În privința punctului 1: „Incidentul“ de la Constanța nu este „încă neelucidat“, cum spune comunicatul. Fără să fie nevoie de vreo anchetă, e un fapt că un mare număr de confrăți ai noștri, ziaristi (cu nume și identitate precise: Păruș, Cristea, Mihalcea, Mazăre ș.a.) au fost violenți, în diferite feluri și de la diferite niveluri. Sindicatul n-are datoria să „elucideze“ ceva care e clar ca bună ziua pentru sute de mii de ochi, milioane de alți oameni și zeci de mijloace de informare în masă, din țară și străinătate, ci să sară cu principialitate și bărbăție în apărarea victimelor, tratate, de instituția prezidențială și anexele ei, cu dispreț și bruscăte.

Incidentul nu „vine să distragă atenția de la evenimentele cu adevărat majore“, ci ESTE un eveniment major, care vine să atragă atenția asupra primejiei de a intra în suprafuncție în stat o persoană labilă psihic, incapabilă — în numeroase rînduri — de a se autocontrola.

„Punctele de vedere“ așa-zis „diferite ale părților implicate“ n-au nici o

relevanță, SZR nu e sindicatul ombrelor „părți“, ci numai al părții ultraglate și bătute.

Acest punct unu e o tentativă cu cîmbalo foarte roșii de a mușamaliza abuzurile grosolane ale celor de la Cotroceni.

2. Punctul 2 e cu totul fără sens. Ziaristul nu are mai puține drepturi decît inginerul sau tîmplarul. Dreptul de a hula, care după '89 o echilibrat o societate care-l avea numai pe acela de a aplauda, aparține și ziaristului, în momentele vieții sale particulare, cînd nu se află, oficial, într-o misiune, în exercițiul strict al profesiei. Dar — și aceasta e nuanța care mă indignează — mai grav e subînțelesul acestui punct, anume că, dacă ziaristul a făcut „greșala“ de a fi „participant partizan“, el își merită ghionții, pumnii și vinătăile, iar bătușii, de la jandarm la președinte, sînt exonerați de răspundere. E absurd. Dacă cetățeanul (intîmplător, ziarist) hula, are dreptul să-o facă, nimănui nu-i era permis să-l atingă nici cu-n deget. Dacă ieșea din ceea ce legea permite, tot legea trebuia să-i spună cu-vîntul, cu respectarea tuturor procedurilor. Luatul de guler danotă, pe lîngă pierderea penibilă a stăpînirii de sine, și o aroganță de om al vechiului regim autoritar.

Din aceste considerente, doresc să nu fiu considerat părtaş la paternitatea acestui comunicat, mult prea servil față de sumavolnicile ocimurii.

GEORGE PRUTEANU

VICIU DE FORMĂ, VICIU DE FOND

Sindicalul Liber al Lucrătorilor din Radioteleviziunea Română a demis la Consiliul Național al Audiovizualului o declarație-protest înregistrată cu nr. 1018/20.08.1992 împotriva încheierii de către unit. salariați care, dintr-o tuncie decizională a deontologiei profesionale, ei manifestînd „o tot mai puternică înfrîngere politică parțială“. Documentul SLRTVr nominalizează trei asemenea situații.

În primul rînd, emisiunea „Viața satului“ difuzată la data de 16.08. a.e. „Căzui este de-a dreptul revoltător“, ne-a declarat dl. Dumitru Iuga: „dl. Alexandru Popescu a regizat cu lux de amănunte, în cel mai pur stil escapist, această emisiune. Vom sesiza Comisia Paritară în acest sens, cerînd eliminarea sa din rîndul salariilor RTVr“.

Al doilea caz semnalat este cel al modului de reflectare în cadrul emisiunii „Actualități“ din 17.08. a.e. a incidentului „prezidențial“ petrecut la Constanța în ziua de 15.08. a.e. SLRTVr consideră că a avut loc „un act de favorizare a punctului de vedere exprimat de către purtătorul de cuvînt al președinției“, vinovați fiind realizatorii emisiunii: Gabriela Neagu, Gabi Popescu, Călin Mitel, Elena Volcea și Mihail Caranșel. „A existat un comunist al ziarului Telegraf, a existat o poziție dubioasă oficială a AZR, a existat un comunicat oficial de la Cotroceni — în această succesiune trebuiau orientate pe post“, afirmă dl. Iuga.

În fine, a treia problemă ridicată este aceea a gravelor incidente petrecute la studioul local de radio Craiova. Evenimentele de acolo au avut următoarea desfășurare: dl. deputat Somciu (PSM) a dat și lansat în eter un protest pe care sînt obiect anumele afirmații referitoare la PSM apărute în presa scrisă (deci nu se pune problema dreptului la replică). Conducerea postului de radio (Il. Stama, M. Nicola și M. Stănculescu) n-a grăbit să aplice difuzarea protestului. În schimb, redactora

Emilia Tulcea a refuzat să execute această dispoziție. Ea a fost sancționată pentru neapăsare, în incident implicîndu-se încă o redactoră, Ioana Dinulescu. Ulterior, întîlnind ea la București s-a luat decizia de schimbare din funcție a celor trei acestia și-au aservit. Una de 12 minute postul de radio, răstîndu-se pe călea nărilor cu cele două redactoare. În elipsa de fată, desigur, înlocuindu-l de la soție, fostă conducere are în continuare în subordine atît pe Emilia Tulcea, cît și pe Ioana Dinulescu, drept care ambele nu năr doloc să se fi liniștit. Cazul a ajuns în fața Comisiei Paritare, care a concluzionat că incidentul de la Craiova are puternice conotații politice, recomandînd Consiliului de Administrație al RTVr pedensirea severă a celor din fosta conducere și nu adoptarea unor măsuri formale, de circumstanță.

Protestul SLRTVr a ajuns, acadar, la cunoștința CNA. Unde va fi și imortalizat, dacă sindicatul nu va reveni cu tîmzurii suplimentare privind obiectivele lui. Motivul? Se invocă (nu fără un oarecare temei) că documentul prezintă un viciu de formă: nu cere nimic. Altfel spus, propoziția de final „SLRTVr cere intervenția imediată a factorilor de decizie“ este interoretată ca fiind generală. Lipsită de substanță. Sigur, lucrul nu se fi fost important, dacă membrii CNA ar fi unanimit în privința menirii pe care o au, aceea de a prezerva pentru Radioteleviziunea Română statutul de instituție publică autonomă, afiliată în serviciul întregii națiuni. Or, aceasta este un viciu de fond. Din păcate, nu putem asista prea multe lucruri bune de la acest organism, cîă vreme există în CNA o „scripă“, se pare, de-a dreptul retrogradă (Constantin Vănt, Ecaterina Onoio, Vasile Bihon), cîă vreme dl. Răzvan Theodorescu apreciază incidentul de la Constanța prin cuvintele „chestia cu Iliescu nu e grozavă“. (M. Z.)

PREȚURILE TRANZIȚIEI

PAVEL CÂMPEANU

august 1992

Prin ce se deosebește campania electorală din 1992 de cea din 1990?

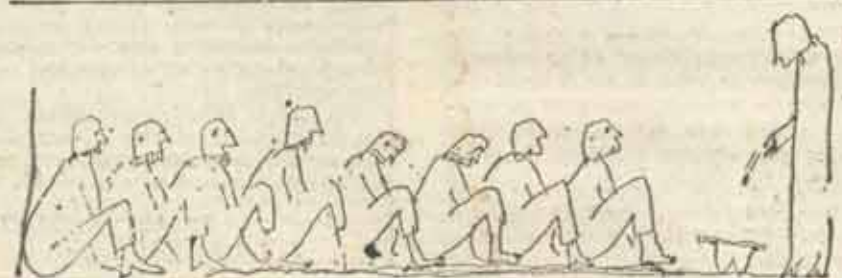
Atunci aveam o mână de partide — acum avem în jur de 150; atunci opoziția se reducea practic la cele două partide istorice, acum ea s-a unit într-o coaliție care și-a dovedit competitivitatea; atunci aveam un Front — acum avem cel puțin două; atunci candidații pentru funcția prezidențială erau în număr de trei — acum cei care și-au anunțat această intenție sunt vreo douăzeci. Și totuși, deosebirea cea mai izbitoră dintre cele două campanii electorale pare să nu se afle în viața politică, ci în cea economică. Rafturile pustii ale magazinelor, moștenite de la dictatura comunistă în mai 1990 binișor gârboșite, ca prețurile să fi explodau, erau cele contribuții, prin care oamenii și jecmănise pe salarii, și contribuțiile; guvernul FSN-lui în lăsa bînevoitor ochii în fața trecutului ferale de la cea mai lungă la cea mai scurtă săptămîna de lucru din Europa; demagogia electorală a puterii lua forma periculoasă a demagogiei economice: ireponsabile; umările pe termen lung ale acestor contribuții substanțiale la lipsurile care coplesesc estăzi viața nouă și zădărică. În mod inevitabil, tonul general al campaniei electorale actuale nu mai poate fi jubilent, ca atunci — el încearcă să fie grav, neresușind, pentru moment, decât să rămîna plicticos.

Adresându-se electoratului, protagoniștii acestei campanii îi expun prioritățile lor, în mod necesar diferite. Problema principală nu o constituie însă neasemnarea mutuală a acestor priorități, ci aceea dintre ansamblul lor și prioritățile populației. Pornind nu de la ceea ce le excolle protagoniștii, ci de la propria lor experiență cotidiană, ce li îngrijorează acum cel mai mult pe alegătorii? Există solicitatori de voturi care exprimă aceste priorități, sau care pot măcar să-și adapteze discursul la realitatea lor? CIS a abordat această temă în iulie a.c., efectuînd o sondaj din august, reflectînd în prima decadă a lunii pe un eșantion național reprezentativ care a cuprins 1.114 persoane în vîrstă de peste 17 ani, domiciliat în 20 de localități urbane și 20 rurale din 30 de județe, plus capitala. Coeficientul de eroare: ±2,93.

IERARHIA GRIJILOR

Avînd de ales dintr-un set de 10 variante, intervievații au situat în ambele luni în virul acestei ierarhii a grijilor aceleași patru teme, dispuse în aceeași ordine:

Rangul în ierarhie	Varianta	Iulie	August
1.	Rămînera veniturilor în urma prețurilor	34%	40%
2.	Nesiguranta locului de muncă	31%	30%
3.	Corupția — necinstea unora cu funcții oficiale	28%	29%
4.	Specula — unii se îmbogățesc pe seama altora	24%	25%

După cum se vede, o lună de slogani electorale și de frenezie politică nu a modificat aproape cu nimic arhitectura acestui fronton al necazurilor obștești. Cele mai supărătoare dintre acestea nu sînt de natură politică, ci economică, unele și cu implicații etnice. Pentru a sugera ponderea relativă a grijilor economice, amintesc frecvențele cu care subiecții au indicat alte genuri de necazuri: degradarea ordinii publice (în chestionar „Teama de hoți, bandiți”) — 13%; menținerea vechiului aparat (în chestionar „Ne conduc aceiași oameni”) — 18%. Stabilitatea acestei topografii a neliniștilor populare nu e dovedită numai de modul cum se ierarhizează, ci și de insistența — procentajele — cu care intervievații le desemnează. Virtual egale pentru trei itemi din tabelul de mai sus, aceste procentaje suferă o singură schimbare semnificativă: sporul cu șase puncte, din iulie pînă în august, al celor care se plîng de adîncirea dezechilibrului dintre venituri și prețuri.

Pentru un interval atât de scurt, sporul este substanțial. El sugerează că, pe măsură ce reformatorii izbutesc să reformeze, achizițorii nu mai izbutesc să achiziționeze bunurile de care au nevoie. Primii susțin pe bună dreptate că nu putem înainta către o economie reală rămîind prinși în capcana prețurilor iluzorii. Cu aceeași îndreptățire, ultimii sînt că aceste prețuri iluzorii, înăle mai permit să-și procure plînga reală cea de toate zilele reale.

PREȚURI ȘI SUBVENȚII

Contrar aparențelor, la actul de cumpărare al fiecărei plăni, sau sticle de lăpte, sau bucăți de carne, nu participă numai cumpărătorul și vânzătorul, ci și doi plătitori — unul este vizibil — cumpărătorul, celălalt invisibil — statul. Generozitatea statului se manifestă sub această formă în mod egal, față de toți cumpărătorii, oricît de inegali ar fi ei. Și astfel, în prezent, statul participă cu același obol și la plînga șomerului, și la cea a milionarului, ivit și unul și celălalt din impleticelile tranziției. Introducerea economiei de piață impune ca prețul plăni — ca și cel al oricărei mărfuri — să exprime valoarea ei, așa cum aceasta este determinată de raportul dinamic dintre cerere și ofertă. Pentru a ajunge acolo, obolul statului ar trebui să dispară, cumpărătorul plăni devenind singurul ei plătitor și achitînd prin urmare prețul ei integral.

Guvernul Român a achitat în această direcție un prim pas, pare-se

foarte vag pregătît, falmoasa „liberalizare a prețurilor” din 1991, greu de considerat altfel decît ca un eșec. Instruit de această nereușită — ca și de cea a „terapii de șoc” experimentată în Polonia —, guvernul Stolojan a adoptat o strategie a gradualității: subvențiile de stat nu sînt anulate de la o zi la alta, ci reduse treptat, pînă la dispariție. Temperat prin diminuare, prin etapizare și prin ajustări parțiale compensatoare ale veniturilor, șocul trecerii de la prețuri iluzorii la prețuri reale din punct de vedere economic ar putea fi eventual mai ușor absorbit de populație, evitîndu-se actualizarea uriașului său potențial exploziv.

Prima testare a acestei strategii, petrecută în primăvară, a stîrnit profunde nemulțumiri, dar nu seisme sociale. Sub acest aspect, prima etapă reprezintă un succes, care nu garantează însă cituși de puțin suc-

cesul etapei următoare. Devotat reformei altă ca prim-ministru, el și ca economist, dl. Stolojan demonstrează cu argumente convingătoare că a doua operațiune de reducere a subvențiilor de stat trebuie să aibă loc la data stabilită inițial: 1 septembrie a.c. Partidele reprezentate în guvern păstrează în această privință o tăcere care nici nu le angajează, nici nu le onorează, pe cînd sindicatele radicale resping argumentele premierului, nesfiindu-se să le contraponă iminența unei „explozii sociale”. Se cunoaște deci ce spune guvernul, ce nu spun partidele din guvern și ce spun sindicatele — dar nu se cunoaște ce spune populația. Se fac eforturi de prognozare a orientării voturilor; ce prognoză s-ar putea schita însă despre reacțiile populației la viitoarea ridicare a prețurilor?

Din punct de vedere economic, măsura este imperios necesară; din punct de vedere social, ea este purtătoare a unor riscuri incalculabile. Asumarea acestui risc a dus la căderea primului guvern anti-comunist din Estul Europei — Mazowiecki în Polonia; neasumarea acestui risc a dus pînă la urmă la falimentul reformei lui Gorbaciov și la prăbușirea URSS. Însemnătatea problemei este prea hotărîtoare și datele la care poate accede CIS prea puțin verificabile pentru a îngădui o prognoză. Ceea ce se poate totuși încerca ar fi reperarea unor tendințe semnificative.

TREI ÎNTREBĂRI

Încercarea de a surprinde astfel de tendințe a fost întreprinsă în direcția următoarelor trei întrebări:

1. cum resimte populația efectele primei reduceri a subvențiilor și ale indexărilor care au însoțit-o?
2. cum privește populația perspectiva efectuării celei de a doua reduceri a subvențiilor la 1 septembrie a.c.?
3. în ce măsură rîcoșeurile acestor reduceri, efectuate sau anunțate, au erodat sau nu încrederea populației în reforma economică?

Prima întrebare: diminuarea subvențiilor de stat aplicată în primă-

AURELIAN CRĂIUȚU

DINCOLO DE C

„Timpul cavalerilor a trecut; cel al sofistilor cu aproape două secole, și avea perfectă dreptate acest de acum banal adevăr? Cel puțin în a afla deocamdată sub (nu tocmai) blinda dictă între care piața, profitul, cursul de schimb

Între aceste concepte care, de mai bine de zistă unul care a „suferit” în umbră în tot ac pur economică; e vorba despre nivelul de t gere de inimă, datorită rezonanțelor salve ce vieții, un concept mult mai larg în care se și inegalitatea, justiția și caritatea. Faptul că timul timp cu minimul de trai sau cu pragul la lui scădere, reflectată în primul rînd în d

Din fericire însă, conceptele economice n toate zilele. Oamenii nu trăiesc doar cu și de consum aflate (în cazul fericit!) pe piață. și etosul comunitar, libertatea de acțiune și văzute pe care se sprijină viața economică a re și ofertă, acolo unde se întrepătrund grați libertatea și noblețea. Acolo, din păcate, privi mai rar, iar pe măsură ce devenim tot mai cest spațiu nevăzut în care s-ar putea ascu

Tocmai prin faptul că depășesc sfera pur enză dincolo de jocul cererii și al ofertei, or mize esențiale ca educația, cultura, timpul li ale omului. De aceea, eu cred că nivelul de tură cu existența unui autentic stat de drept, cînt, a unui cadru ecologic sănătos. În a și solidaritatea comunitară, onestitatea și ali vismul sînt la fel de importante ca și sistemul trai din orice stat civilizat. Nu e nici locul și le și neîmplinirile noastre în aceste privințe lor nu ar face decît să ne descurajeze înv este oponentul nostru cel mai de temut. Vr lui de trai va depinde și de revalorizarea justiții și de crearea unui spațiu nemasificat și uman ții ecologice a mediului și de introducerea l crearea unui cadru informațional epurat de putea continua încă...

A vorbi, prin urmare, acum despre calit lență agresiv și marcat de o cronică incerti incomod dar nu mai puțin necesar. Pentru c avem mai întii „untul” — și nu-l avem încă l rămîne însă decît să vi-ăm, coracum în cor l-ii vor lua din nou locul sofistilor și contab tinele noastre...

vară a provocat scăderea nivelului de trai pentru familiile a 60% dintre intervievați. Pe marginea acestei sunare informații, se pot avansa câteva supoziții:

a. indexarea veniturilor nu a compensat creșterea prețurilor, consecința fiind o nouă scădere a puterii de cumpărare;

b. respectiva scădere este resimțită de majoritatea celor investigați — aproape două treimi din eșantion — incluzînd, mai mult decît probabil, familiile cele mai defavorizate;

c. prin anvergura lui, acest efect al primei reduceri restrînge capacitatea populației de adaptare la cea de a doua, mărînd gradul ei de periculozitate.

Aminarea operațiunii de la 1 septembrie ar putea însemna abandonul de fapt al reformei economice — efectuarea insuficient de circumspectă a aceleiași operațiuni ar putea însemna abandonul de fapt al tranziției. După cît se pare, ar fi de dorit ca operațiunea să aibă loc; să fie cît mai temeinic pregătită; compensația oferită prin indexări să fie cît mai efectivă.

Iată a doua întrebare în formula- rea din chestionar, însoțită de răspunsurile obținute: „Guvernul intenționează să aplice o nouă reducere a subvențiilor înainte de sfîrșitul anului. După părerea dvs, o astfel de măsură:

1. Trebuie să fie luată neapărat
2. Nu trebuie să fie luată
3. Trebuie să fie luată, dar nu anul acesta
4. Nu știu.

Numai o c deră fără re nului și num împotrivesc treime repres care accepți marea ei. Da condiția prog care admit li subvențiilor ritate: 21+3 tru guvern, a rînd încurajă printre altele 60% pe car feetă nu sî două.

A treia în mod direct l Dintre cele c chestionar, s mai mare nu rea unui pr omică pe c fortele polit situată pe r rarării: „Ale coaliții între tante” nu a iar cea a

9,9%. Obiectul a șovăielii și în economico-se rilor pe car a societății

ERERE ȘI OFERTĂ

„economistilor i-a urmat” spunea Burke în urmă
te, căci cine oare ar mai putea contesta astăzi
vență, viețile și traiectoriile noastre cotidiene sa
ră a legilor, realităților și conceptelor economice,
ția și șomajul ocupă o poziție privilegiată.

ani de zile, ne fac adesea viața mai amară e-
timp și care depășește prin conținutul său sfera
și cind spun nivel de trai (nu fără o ușoară strin-
siste...), mă gindesc în același timp la calitatea
tilness, ecologia și creșterea economică, sărăcia
noi nivelul de viață a fost pus în legătură în ul-
sărăcie nu face decît să probeze incontestabi-
nuarea veniturilor noastre reale.

puizează întregul conținut al vieții noastre cea de
produsul intern brut sau din afluența bunurilor
terile inalterabile ale drentului natural, tradiția
gindire sint doar cîteva dintre fundamentele ne-
cării națiuni. Există un teritoriu dincolo de cere-
spiritul cavaleresc, altruismul și simplitatea, li-
noastre grăbite și obosite ajung tot mai greu și
fiști” și mai severi „contabili” tindem a ignora a-
esențialul....

conomică, nivelul de trai și calitatea vieții se situ-
acolo unde există realități și valori extra-econo-
și informația, justiția ori drepturile fundamentale
și calitatea vieții se află într-o indisolubilă legă-
crearea unui mediu informațional corect și efi-
context, „imponderabilele” precum optimismul
mul, speranța și bucuria de viață, decența și ci-
asistență socială, definitoriu pentru nivelul de
nu ar fi indicat să relievez aici toate neajunsuri-
cunoaștem destul de bine cu toți și repetarea
moment în care lipsa de speranță și de curaj
doar să reamintesc faptul că „ridicarea” nivelu-
flată într-o umilă condiție ancilară în prezent)
de locuințe individuale și de creșterea calită-
tății și a civismului în viața noastră publică și de
dintele diversioniste din prezent, și exemplele or

vieții și nivelul de trai, într-un mediu prin exce-
ne politică, socială, și economică este un lucru
putem alege între „unt” și cultură”, trebuie să
it” cei ce vor putea alege (cultural); nouă nu ne
curentul istoriei, la eneca (de aur) în care cava-
nemiloși sau prea puțini atenți cu viețile și des-

de din eșantion a-
da poziția guver-
roape o treime i se
gorie. Aproape de o
și gruparea celor
ura, dar nu progră-
acem abstracție de
arili — data —, cel
incipiu diminuarea
ează o slabă majo-
— circa 52%. Pen-
sint date mai cu-
t. Ele sugerează,
nief chiar toți cei
nu reducerea i-a a-
potrivă celei de a

permis să realizeze industrializarea
și să se reproducă timp de decenii.
Nevoia de a înțelege alcătuirea ace-
tei structuri cu scopul de a o putea
înălțura nu a apărut acum. În ce mă
privește, am încercat să mă apropiu
de această temă cu cinci ani în ur-
mă, pe cind lucram la manuscrisul

nivelul nostru
de TRAI

re s-a referit în
le testir din eriză.
ariante propuse de
ji au optat în cel
pentru „Intocmi-
de reformă eco-
că-l scrijine toate
40,3%. Varianta
doi al acestei le-
ea unei puternice
e partidele impor-
runit decît 23,7%,
bării ulului rege

strădanii dispute,
iri este o realitate
i structura prețu-
nizarea stalinistă
erent-o, care i-a

21,0%
31,6%
30,9%
16,2%

publicat ulterior în SUA sub titlul
„Exit”, redactat la București în
anii 1987, 1988 și tipărit în SUA în
anul 1990, din care îmi permit să e-
tez fragmentele de mai jos.

„Stalinismul s-a dovedit la fel de
incapabil și să suprima piața, și să
o accepte. De altminteri, în jurul a-
cestei ambiguități cardinale gravi-
xază ambiguitatea reformelor și con-
tra-reformelor care jalonează istoria
acestor societăți. Din aceeași ambi-
guitate generică decurge și distincția
dintre regimul economic al mijloa-
celor de producție și cel al bunurilor
de consum. Pentru managerii mij-
loacelor productive, care nici nu le
cumpără, nici nu le vînd, prețul a-
cestora nu are o semnificație econo-
mică, ci doar scriptică. Dimpotrivă,
prețurile bunurilor de consum, în
pofida ilegalității lor economice,
își păstrează întreaga lor energie
prohibitivă pentru prezumții lor
cumpărători. Irelevante în primul
caz și restrictive în cel de al doilea,
înstrăinate de substanța care le este
inerentă și de funcțiile lor specifice,
prețurile extra-economice proteja-
ză aceste economii împotriva reglă-
rii lor de către piață. Așa cum do-
vedesc în special evoluțiile din ulti-
mii ani, alternativa reală a acestei
reglări nu este, pe termen lung, o
altă reglare, ci o stare cronică de
deregulare.”

Fructul economic final al planifi-
cării staliniste este haosul. „La noi
prețurile petrolului, minereurilor și
ale materiilor prime agricole sint
prea coborîte, în timp ce prețurile
pentru produsele construcțiilor de
masă sint prea ridicate” — subli-
niză unul dintre ideologii perestroik-
kai. „Noi am redus prea drastic ne-
țurile pentru hrană și servicii publi-
ce ridicînd în schimb la un nivel
nepermis de înalt prețurile produse-
lor de consum manufacturate. În
prezent, consumatorul sovietic pri-
mește peste 50 de miliarde ruble din
visteria statului sub forma subven-
țiilor de stat pentru alimentele de boxă
și pentru servicii. Dar de ce nu ar
primi el direct acești bani, sub for-
mă de salariu? Ce sens are ca el
să plătească sub prețul real pentru
carne și pește prețul real pentru
textile și îmbrăcăminte? De ce nu
ar plăti pentru toate aceste bunuri
prețul lor real?” Un alt autor so-
vietic scrie cu privire la necesitatea
reformei economice: „Urgentă unei
asemenea reforme este determinată
de devierea prețului multor bunuri
de consum de la valoarea lor socia-
lă”. Impusă multă vreme cu alu-
torul unor prețuri inadecvate, realarea
globală devine ea însăși înagură.

Ceea ce conferă crizei societăților
staliniste caracterul ei unic este
faptul că majoritatea societății, in-

cepînd cu elasa muncitoare, apără
structura veche a prețurilor extra-
economice alit împotriva puterii cit
și împotriva opoziției (unul Po-
loniei).

În pofida declinului dezastruos al
nivelului său de viață, provocat de
acest anacronism, populația continuă
să rămînă atașată avantajelor apa-
rente sau imediate pe care le găsește
în respectivele prețuri.

Unul dintre aceste avantaje este
existența prețurilor subvenționate,
altul este stabilitatea lor.

„Impuse la voia întâmplării, în
diferite momente, așa cum cereau
împrejurările, prețurile astfel impro-
vizate nu au format niciodată un
sistem, ci pur și simplu o automa-
rare de straturi suprapuse, separînd
societatea de valoarea produselor
ei. Privită în retrospectivă, funcția
istorică a regulatorului global a fost,
la acest nivel, aceea de a distorsio-

NIVELUL

NOȘTRU DE TRAI

na procesul economic al formării
prețurilor — sau mai direct spus,
funcționalitatea lui a fost aceea de
a provoca disfuncționalitatea gene-
ra a întii economiei.

„Pe ansamblu, acțiunea regula-
torului global asupra economiei are
o formă circulară, închisă, o muncă
de Sisif osîndită să se autorepedu-
că la nesfîrșit. Acțiunea parcurge în
linii mari două faze: în prima,
grija de cîmpenle a regulatorului
este să perturbe funcționarea meca-
nismelor economice — iar în a doua,
să prevină degenerarea acestor per-
turbări într-o criză incontrollabilă.
Distorsiunea mecanismelor econo-
mice este obținută în genere pe
două căi: ignorarea, și prin sub-
jugarea lor.”

* „Exit — Toward Post-Stalinism”
M.K. Sharpe, Armonik, New York,
London, 1990.

CRISTIAN TEODORESCU

COSTUL PRIVATIZĂRII LA PREȚ REDUS

Din însemnările pe care mi le-am
făcut în acești doi ani, la date dife-
rite, observ un lucru paradoxal. La
începutul lui '90, cînd se stiau puține
lucruri despre reformă, FSN-ul a e-
stigmat alegerile și pentru că a promis o
schimbare fără „costuri sociale” mari.
A fost perioada marilor creșteri de
salarii, a recuperării așa numitelor
părți sociale și a scăderii duratei săp-
tămînii de lucru. Privatizarea a înce-
put cu buticuri, edituri, reviste și a-
genții de turism. Ceea ce înseamnă că,
de fapt, treceam printr-o perioadă a-
semănătoare celeia a experimentului
cu mandatarii din anii '60. Cu diferen-
ta că libertatea cuvîntului ob-
ținută în '89 și dreptul la liberă ci-
culație au dus la apariția inițiativei
particulare în domenii care pînă atunci
constituiau monopolul statului: agen-
țiile de turism, editurile și revistele.
Inițiativa privată, atunci, era privită
mai mult ca o curiozitate. Magazinele
se goleau de marfă rapid și se vorbea
despre puterea de cumpărare a publi-
cului care era mai mare decît putința
ofertei de a o satisface.

E semnificativ că primul val de
scumpiri a fost precedat de un asalt
general asupra magazinelor. Atunci s-a
cumpărat tot ce se găsea, într-o reac-
ție de „a-o numim, investire în valori
sigure. Tot atunci s-au produs acele
eozii interminabile la agentile CEC.

În acel moment a început discuția

despre metoda care ar fi trebuit a-
doptată în raport cu cea oficială. Pri-
vatizare înainte de liberalizare, nu in-
vers. Dar privatizarea ar fi însemnat
o opțiune politică, nu numai una eco-
nomică. Or ceea ce lipsea era, în po-
fida programului afisat de guvernul
Roman, această opțiune. Privatizarea
de fatadă a avut ca efect, printre al-
tele, că banii de la populație au în-
trat în buzonarele unor investitori
care i-au introdus într-un circuit în-
chis al consumului. Acești bani s-au
inters în țară sub forma automobile-
lor de mină a doua, a aparatului elec-
tronice de uz casnic etc. Dacă procesul
privatizării de profunzime ar fi înce-
put atunci, în '90, sub forma unor ac-
țiuni la întreprinderi sau în agricultu-
ră, hemoragia de bani începută a-
tunci n-ar fi avut poate consecințele
de azi. Dar pentru asta ar fi trebuit să
existe o opțiune politică reală. Fon-
durile care azi lipseau pentru reînze-
trarea întreprinderilor sau pentru echi-
parea agriculturii ar fi putut fi con-
stituite în '90.

Ceea ce s-a urmărit, pare-se, a fost
scutirea banilor de ne piață, dar
păstrînd sistemul economic anterior.
De altfel, din momentul în care gu-
vernul Roman a încercat să ia în se-
rios programul pe care îl adoptase,
Parlamentul a început să-i pună bețe
în roate.

De fapt, pînă în momentul puciu-
lui

de la Moscova s-a încercat conserva-
rea sistemului și, în paralel, compro-
mitarea ideii de privatizare. Nu s-a
încercat stabilirea speculei, nu s-au
luat măsuri împotriva contrabandei
decît în puține cazuri. Iar asta a avut
ca efect treptată împotrivire a popu-
lației față de ideea de reformă. În pa-
ralel cu scăderea tot mai drastică a
nivelului de trai, faptul că au început
să anară cei care îl regretau pe fa-
ță pe Ceaușescu și care priveau cu no-
stalgie după binefacerile sistemului co-
munist tîne nu numai de un lant de
greutăți involontare.

În măsura în care fosta URSS, de-
venită o comunitate de state indepen-
dente, a încercat să se desprindă de
economism, o mișcare asemănătoare
s-a produs și la noi. Nu a întâmplător
că de abia în '92 investitorii din străi-
nătate au revenit în România, după ce,
în '90, fuseseră intimidati cu lozinci
„Nu ne vindem țara!” După ce rușii
au renunțat la ideea comunismului de
piață, încercarea de a mentine siste-
mul, enunțat într-o anumită pro-
porție, nu mai are sorti de izbîndă la
noi. Din nefericire, pe drumul refor-
mei populația are tot mai puține re-
surse. Noul val de scumpiri care ne
asteaptă ne va găsi mult mai puțin
pregătiți să-l facem față decît în '90.
Și ceea ce complica lucrurile conside-
rabil e că aceste scumpiri vor avea
loc înainte de alegeri.

La data cînd promitea o schimbare
fără costuri sociale mari, puterea nou
instalată vedea probabil în această
perioadă de tranziție un răstimp pen-
tru refacerea prestigiului vechiului
sistem. Paradoxal e că tocmai încercarea
de a conserva sistemul a produs
mai multă pagubă economiei noastre
decît o încercare serioasă de a-l re-
forma. Costurile sociale scăzute desore
care se vorbea în prefața alegerilor
din mai '90 s-au dovedit ruinătoare.

DIFERĂ SĂRĂCIA DIN ȚĂRILE BOGATE DE CEA DIN ȚĂRILE SĂRACE?

GEORGETA GHEBREA
Cercetător științific I.C.C.V.

● Om bogat — om sărac. Țară bogată — țară săracă

Țările bogate și-au clădit prosperitatea actuală pe secole de acumulare de dezvoltare a avuției naționale. Ideologia libertății individuale a stat în baza liberalismului economic și a politicii de liberă întreprindere, competiție și „laissez-faire”. Sărăcia a fost atribuită cîteodată ghinionului personal dar, cel mai adesea, unei deficiențe morale (feme, prostie, criminalitate).

În ultimul secol însă, politicienii și-au dat seama că răspunderea sărăciei pe scară largă nu este în primul rînd consecința unei neajase individuale sau a unor defecte, ci un fapt social și chiar un fapt politic.

Capitalismul și democrația occidentală își întemeiază dinamismul pe existența unei clase mijlocii alcătuită din intelectuali, funcționari, tehnicieni, muncitori calificați, mici întreprinzători, liber profesioniști numeroase și prospere. Această clasă mijlocie este flămînză la nivelul superior și inferior de un număr mic de bogați și, respectiv, săraci. Întregul sistem economic și politic acționează într-o democrație capitalistă în favoarea acestei clase mijlocii și a menținerii între anumite limite, a numărului celor foarte bogați sau foarte săraci. Măsurile care au creat „statul bunăstării generale” (Welfare state) și legile anti-trust au avut ca scop protejarea acestei clase mijlocii. Istoria ar arată că, atunci cînd clasa mijlocie e frustrată, afectată (sau ea nu există) e posibilă generarea unor mișcări sociale periculoase pentru echilibrul social, cum a fost, de exemplu, fascismul.

Este mai puțin sărăcie în țările bogate decît în cele sărace? În termeni absoluți, răspunsul este, bineînțeles, da. În ceea ce privește însă măsura relativă a sărăciei, răspunsul este discutabil, datorită autopercepției, care determină oamenii, chiar dacă au mîncare și locuință, să se simtă privați, dacă nu pot împărtăși stilul de viață al majorității concetățenilor (regim alimentar, timp liber, comodități). Datorită creșterii veniturii medii, crește numărul săracilor (la celor ce se situează sub 50% din venitul mediu) sau rămîne constant, rareori scade.

Există păreri potrivit cărora însăși definiția sărăciei (economice, demografice, culturale) este diferită în țările bogate față de țările sărace. Este așur însă că, dacă în țările bogate sărăcia este specifică unor categorii marginale, în țările sărace ea este mult mai omogenă. Astfel, programele de protecție socială focalizate, care sînt mai eficiente și mai ieftine decît cele universale, pot fi folosite cu succes în țările bogate, în condițiile unui număr limitat de recipienți, dar sînt aproape imposibile de aplicat în țările sărace, în care populația săracă depășește jumătate din populația totală. Astfel, erorile de distribuție a sărăciei (de rezidență, naționalitate, rasă, mărimea și structura familiei, vîrsta, statutul de muncă, sănătatea) își pierd din relevanță în țările sărace.

În țările bogate mobilitatea sărăciei este mult mai dinamică, mișcările de intrare sau ieșire din rîndurile săracilor fiind frecvente. În cluda menținerii unui nucleu relativ constant (22%). Țările sărace păstrează o structură socială mai rigidă, quasi-feudală în care statuturile sociale sînt, în general, moștenite și strict ierarhizate (cazul extrem fiind India casteilor).

În țările bogate, nucleul permanent al săracilor a generat o cultură opusă culturii dominante a clasei de mijloc. „Cultura” sărăciei (identificată adesea cu „sindromul” sărăciei) se caracterizează prin alienarea față de instituțiile și procesele sociale oficiale (școală, loc de muncă, politică), anergie, simțămîntul lipsei de putere, dependență cro-

nică și resemnătate de securitatea socială, degradarea relațiilor familiale, toxicomania, delincvența etc. Această „cultură” a sărăciei degenerază astfel adesea într-o patologie a sărăciei. Nenumărate statistici demonstrează incidența foarte mare a fenomenelor patologice de tot felul în rîndurile săracilor: boli fizice și psihice, dezmembrarea familiei, violență, criminalitate.

Și în țările sărace, sărăcia e însoțită de corupția ei de fenomene patologice. Dar fiind stadiul de dezvoltare a acestor societăți, „cultura” sărăciei s-a constituit însă deseori într-o cultură populară, de cele mai multe ori rurală. În aceste societăți, sărăcia nu constituie o rușine, un stigmat, ci un mod de viață și cîteodată, de supraviețuire. Modelul teoretic al sărăciei fiind diferit în țările bogate și în țările sărace, metodele de combatere sînt și ele diferite.

În analiza sărăciei în țările bogate se folosesc concepte precum: devianță, neadaptare, închisătura, care duc la metode precum: redistribuire, asistență socială, integrare, politici anti-discriminatorii. În analiza sărăciei în țările sărace, conceptele-cheie sînt: subdezvoltare, analfabetism, mortalitate, subnutriție, iar metodele sînt: distribuția rațională a resurselor, planificarea socială, modernizare. Dacă în țările bogate programele specifice pentru săraci sînt „excepționale” (pentru indivizii definiți ca excepții, aflați în situații considerate excepții), în țările sărace sînt necesare strategii vaste și complexe ce înglobează problema sărăciei alături de celelalte probleme economice și sociale fundamentale.

Aceasta în ciuda faptului că cheltuielile sociale pentru combaterea sărăciei sînt mai mari în țările bogate decît în țările sărace. De altfel și costurile sociale (pierderile de avuție, națională) datorate sărăciei sînt mai mari în țările bogate decît în țările sărace.

În multe țări bogate, în anul '90 a fost declanșat „război” sărăciei pe mai multe fronturi: stimularea economiei și creșterea de noi locuri de muncă, cursuri de recalificare profesională, educație compensatorie, înnoire urbană, dezvoltare locală, asistență medicală și socială.

Dar nici aceste programe, alături de politica națională de redistribuire, nu au dat rezultatele scontate (în ciuda costurilor ridicate ale acestor programe și a unor ameliorări lente sau de scurtă durată).

„Statul bunăstării” a fost aspru criticat de adepții liberalismului „pur și dur”. Întă principalile învinuiri: atitudine paternalistă față de săraci, cheltuieli și impozite apăsătoare, creșterea de dependențe și resentimente, deturnarea beneficiarului (de fapt nu profită săracii, ci burocrății; fondurile se transferă de la cei mai puțin avuți la cei avuți), risica de fonduri.

Marile metropole americane (New York, Los Angeles) se numără printre comunitățile cele mai orientate către programe de protecție socială și programe anti-sărăcie. În pofida unei adevărate catastrofe financiare, datorată cheltuielilor imense, nu s-a reușit să se acopere nevoile esențiale ale tuturor cetățenilor. Este de notorietate exemplul locuințelor publice, construite după toate standardele estetice și de confort (recompensate chiar cu premii de arhitectură), dar care nu alină la o stare de degradare rapidă, în adevărate

„lums-uri” și focare de delincvență. Aceste locuințe au fost populate, în general, cu familii dezorganizate și dependente de sistemul de securitate socială. Frustrarea în fața eșecului programelor anti-sărăcie a dus la reducerea lor facutate fiind și de înfrîngerea recesiunii economice, a reducerii interesului de a munci, de a înova, de a acumula capital — exemplul clasic fiind Suedia).

● Sărăcia cu față socialistă

În țările sărace, principala cauză a sărăciei este, desigur, subdezvoltarea. Cauzele individuale ale sărăciei sînt nesemnificative în raport cu cele sociale. Socialismul a fost instaurat în țări slab dezvoltate din punct de vedere economic (cu excepția RDG și Cehoslovaciei). El a fost prezentat ca o strategie simultană a dezvoltării și eradicării sărăciei, avînd drept cuvînt-cheie: centralizare și egalitate. Acest model a fost „importat” și de numeroase țări din lumea a treia. Egalitatea și dezvoltarea au devenit concepte-pretexți pentru sporirea autorității și centralizării puterii. Odată mai mult a fost dovedită aserțiunea lui A. de Tocqueville despre corelația dintre egalitate și libertate: „egalitate în sclavie sau inegalitate în libertate”. O societate în care „fiecare trebuie să cîștige și totuși să primărească premii” a dus nu numai la blocarea energiei umane, dar și la situația în care „unii sînt mai egali decît alții”. Pe acest teren, al mitului egalității se întîlnesc, paradoxal, aristocrații cu socializării — și unii și alții împărțesc credința într-o lege centralizată, în conducerea pe bază de comandă (și nu prin cooperare voluntară) în scopul unei proclamate bunăstări generale.

Este semnificativ faptul că țările socialiste au avut sisteme de securitate socială mai asemănătoare cu statele capitaliste dezvoltate (Welfare state) decît cu statele lumii a treia, uneori cu programe mai generoase pentru mame și copii decît în țările capitaliste (cu excepția celor scandinave). Dar, deși sînt asemănătoare, logica după care au fost făcute aceste sisteme de securitate este diferită. Logica statului socialist a fost o logică totalitară, în care realizările nu erau răspunsuri la nevoile populației, ci daruri ale autorităților.

Asigurîndu-se teoretic sau ca tendință locuri de muncă și locuințe pentru toată populația, neexistînd nici inflație, regimul socialist a negat existența sărăciei ca fenomen social, ajungîndu-se în un conflict din care în cel mai ascuțit între ideologie și realitate.

Este adevărat că multe obiective sociale încorporate ideologiei socialiste corespundau cererilor populației, dar au fost denaturate prin supremația i-

deologie și natura totalitară a puterii. Desigur, inegalitatea a persistat, agravată de diferențele regionale, de penurie și de corupție. Distrugînd societatea civilă și clasa de mijloc, în socialism nu existau grupuri de prestanță, organizații, instituții care să susțină cererile reale ale populației, asociate secundare față de sfera productivă. În acest logic, puterea totalitară a manifestat insensibilitate în raport cu grupurile minoritare, marginale sau cele mai defavorizate.

Dacă în definiția clasică a sărăciei clasificarea veniturilor, săracul nu lui poate cumpăra ce are nevoie din lipsă de bani, în socialism nu se puteau cumpăra bunurile necesare din cauza penuriei. „Penuria” a dus la înfiorarea pieței negre, a sistemului de re-

PRAGURILE SĂRĂCIEI

* Nivelul minim de trai decent (ND). Acest nivel asigură acoperirea, la minimum, a tuturor necesităților de alimentație stabilite de nutriționiști ca fiind necesare existenței, pe lung termen, a unei vieți biologice sănătoase, cit și satisfacerea celorlalte necesități materiale și spirituale așa cum sînt ele definite cultural la nivelul de dezvoltare economico-socială a țării noastre.

* Nivelul minim de trai în perioada de tranziție (NMT). Reprezintă nivelul minim decent de trai, corelat cu posibilitățile economice și cu modele de consum constituite în perioada de tranziție. Ca ilustrare vom da un singur exemplu: s-a luat în considerare nu structura alimentației recomandată de nutriționiști, ci obiceiurile de consum cristalizate la nivelul colectivității (de exemplu: consumul mai mare de pîine care compensează deficitul de proteine animale), posibil de susținut de oferta de produse.

* Nivelul de subzistență (NS). A fost estimat prin luarea în calcul a cheltuielilor pentru bunuri și servicii de primă necesitate: produse alimentare, locuință, îmbrăcăminte pentru copii, altele și servicii care nu pot fi excluse sau diminuate: nu au fost incluse însă cheltuielile pentru îmbrăcăminte și încălțăminte ale persoanelor adulte pe considerentul că acestea existau deja în garderoba familiei. Nivelul de subzistență asigură deci continuarea vieții pe o perioadă relativ scurtă.

Nivelul minim de trai decent se poate considera că stabilește un prag absolut al sărăciei în societatea noastră. Aceasta nu înseamnă că există și resursele economice pentru a-l atinge. De exemplu, din punctul de vedere al consumului rațional stabilit de către nutriționiști, o persoană trebuie să consume 300 gr. proteine de origine animală pe zi. În anul trecut însă, oferta pe piață nu a atins în medie nici 150 gr./persoană cit s-a luat în considerare în cel de al doilea nivel minim.

Nivelul minim de trai în perioada de tranziție reprezintă o estimare mai realistă a sărăciei pentru condițiile dificile ale economiei noastre actuale. În nici un fel nu trebuie însă înțeles că acest nivel ar putea fi asigurat pentru întreaga populație de resursele economice disponibile.

Nivelul de subzistență poate fi acceptat pe perioade mai lungi sau mai scurte, în funcție de perioada necesară relansării economiei noastre. Sub acest nivel se instalează treptat o stare de subnutriție cu consecințe grave de lung termen asupra stării de sănătate. Din acest motiv este nevoie de o intervenție de urgență la colectivității în sorjorul persoanelor care se găsesc în această situație.

Din populația totală a țării pot fi considerați săraci:

(Continuare în pag. 17)

PAGINA 11 ● „22“

VASILE PILAT

Convorbiri libere despre tranziție

PRIVATIZAREA (II)

Ce valabilitate economică au întreprinderile (firme) proprietate a muncitorilor?

Răspunsurile oferite de evoluția și structurile relațiilor de proprietate sunt sensibile diferite de la o țară la alta, în funcție de tipul de cultură, de mediul instituțional și de stadiul general de dezvoltare socio-economică. Înceercând o tipologie, putem delimita două grupe de forme ale distribuției drepturilor de proprietate: firme în care toate atribuțiile dreptului de proprietate sunt exercitate, de unul și același subiect. Posesorul obiectului proprietății este, astfel, utilizatorul al acestuia și beneficiar al rezultatelor utilizării. Acest tip de firmă cunoaște două variante în funcție de tipul subiectului-proprietar: **individual** (firmele mici, meșteșuguri sau comercianți) și **colectiv**. Aceasta a doua variantă este reprezentată de două mari tipuri de unități economice: primul — **întreprinderi (firme) cooperatiste a muncitorilor**. La sfârșitul secolului trecut și începutul secolului XX, când au apărut astfel de firme într-un mediu puternic marcat, de luptele muncitorilor și atitudinea anti-capitalistă a clasei muncitoare, păreau a reprezenta o variantă posibilă de evoluție în configurația societății de proprietate. Ele nu au cunoscut însă în condițiile economice de atunci o dezvoltare și de astăzi este discutabilă. Și nu din lipsă de capital: studiile realizate dintr-un dezechilibru economic înseamnă, iar un mare număr de muncitori dispuși să investească în afara vîrșii de valoare sau valoare în vîrșii instituții financiare. Altfel spus, ce nu s-au dezvoltat? Pînă la fenomen marțial, economiștii teoreticieni nu

le-au acordat atenție. Pînă la „experimen-
tul rusesc”. Odată cu acesta, „firma
muncitorească a muncitorilor” a devenit ob-
iectul unor laborioase analize teoretice
— în special în literatura economică anglo-saxonă — care au dus în evidență primele
leze sale mari „inconveniente” și „incon-
veniențe” — cu dezvoltarea și extinderea
funcționării pieței cu mecanism, în pri-
mul rînd ale pieței capitalului și ale
măsurii forței de muncă. Economia de
schimb a creștat spiritul comunitar. În
beneficiul valorilor individualismului.
Concurența, ca motor al economiei, de
pietă, a impus prevalența interesului e-
conomic individual asupra celui colectiv.
Unitatea (contradicțiile) dintre intere-
sul unui individ în postura de subiect al
dreptului de proprietate și postura sa de
animator, unitate care este vorba de
o simulă personală, posibilă la nivelul
unui grup restrîns — „dilemă” pînă la
ceorile pe măsura întregii economii. Cu
cît grupul subiect al dreptului de proprie-
tate este mai mare, cu atît interesul in-
dividului ca animator devine prevalen-
tială a fi și „purător” al intereselor
impozite de statutul de proprietar. Are
loc o „înstrăinare” a individului-coopera-
tist de obiectul dreptului lor de proprie-
tate. Punctia economică a proprietății
perioada și subiectul începe să aibă
esentială, iar odată cu aceasta, dispa-
rește contradicția internă pe care o crea-
rea capitalului și a muncii, astfel, fir-
ma.

Există, totuși, susținători ai P.M.T. în-
treprinderilor aparținătoare a muncitorilor.
Mai mult, unii economiști de la noi o

consideră ca fiind ceea ce mai desira-
bilă, dacă nu e încă singura, pentru reali-
zarea „marii privatizări”.

Ideea are susținători nu numai la noi,
ci și printre unii economiști occidentali.
Cautînd soluția evitării efectului antipa-
ralizant, de frînare a formării pieței ca-
pitalelor și de rigidizare a pieței muncii,
pe care sistemul cooperatist muncito-
resc îl are, o serie de economiști au a-
vansat ideea bazării firmelor muncito-
resc nu pe o „proprietate indivizibilă”, ci
pe o „proprietate divizibilă” (prin împăr-
țirea ei, sub formă de acțiuni, între mun-
citorii respectivelor firme, indiferent de ca-
racterul întreprinderii — gratuit sau vizuare).
Practica a asimilat (sau poate a generat)
această idee. Și la noi se pot da exemple
în care muncitorii au cumpărat, ca ac-
ționari, întreprinderi în care lucrează,
devenind proprietarii ei. În alte cazuri,
dota numeroase au devenit coacționari
alături de stat. Cel ce susține în această
concepție revizuită idee „întreprinderi
muncitorești a muncitorilor” născut, după
părerile mele, din vederea faptului că siste-
mul acționariatului are încă în sine acea-
și idee: firma proprietate a muncitorilor
se va transforma, treptat într-o obis-
tuită societate de acționari, în care distri-
buirea pe subiect a componentelor dreptu-
lului de proprietate va fi evident, totul
diferență de cea imediată de acest tip de
firmă și urmărită prin evoluția în fa-
vorul ei. Această formă a relațiilor de
proprietate nu este viabilă.

Sistele, deci, împotriva ei??

Intenționez un volum imens de informații
din toate domeniile de activitate, după
care urmează elaborarea mai multor
variantes de buget care cuprind rapo-
rturile între grădilele specificate, în-
tre ponderea diferitelor cheltuieli, în
funcție de ceea ce se dorește într-o anu-
mită etapă sau altă, cu care este confrun-
tată economia noastră în raport cu
prioritățile de care le cuprind programul
guvernamental aprobat de par-
lament. Toate variantele sînt analiza-
te în detaliu, urmînd ca guvernul
să propună parlamentului adoptarea
uneia sau altuia dintre ele. Procesul de-
cizional este foarte democratic, nebi-
rocratic, bazat pe analize și pe utiliza-
rea unor metode matematice moderne, a
unor criterii de eficiență economică și
socială foarte bine structurate. Iar
opiniunea și vîntul de către parlament care
analizează propunerile guvernului și
ce o expune la votul electoratului
decide în numele acestuia. Pe par-
cursul executivului bugetului, trimestrial,
pentru a prezenta flexibilitate și elasti-
citate, se execută anuale rectificări în
structura bugetului, se fac mulțuri în-
tre capitolul de cheltuieli, în raport
cu prioritățile și mersul executivului bu-
getar din perioada respectivă, rectifi-
cările de urgență aprobate în Parla-
mentul Regatului. Toate aceste schim-
bări vizuare mulțuri fundamentale în
procesul bugetar și prin aceasta în par-
țiparea finanțelor în susținerea nive-
lului de trai și a calității vieții prin
faptul că nu se mai dau decizii contra-
rize, voluntariste. Desi procesul de
elaborare a bugetului se bazează pe
niste reguli de asigurare a unor echili-
bre precise pe criterii economice ex-
acte, totuși, sectorul politic care e repre-
zentat de proiectia în parlament a mo-
zaicului politic din viața țării, este de-
cisiv în votarea pentru o variantă de
buget sau alta (investiții sau înarmare).
Tehnocratii, finanțistii sînt în măsură
să elaboreze a variante, toate conținînd
elemente de susținere de stimulare
a nivelului de trai, a calității vieții dar
care prezintă și anumite dezavantaje.
Guvernul selectează două-trei varian-
te și le prezintă organismului deliberativ.
eape. În raport cu structura sa, adoptă
una sau alta din ele. După aceea ur-
mează ca politica fiscală, monetară și
se culeze să se muleze pe această
politica bugetară pentru a putea susține
în mod articulat realizarea în practică a
bugetului adoptat.

• În cazul în care funcționează potrivit
unei legi adoptate în Parlament, Curtea
de Conturi — organ de control finan-
ciar aflat în afara guvernului, subor-
donat numai Parlamentului, care va
controla procesul de cheltuieli ale ba-
nului public.

Există cooperative și în domeniul pro-
ductiei agricole. Oare experiența kibbutz-
urilor din Israel nu este mai mult decît
semnificativă?

Există cooperative și în domeniul pro-
ductiei agricole. Oare experiența kibbutz-
urilor din Israel nu este mai mult decît
semnificativă?

Nicidecum! Cete de mîi sus, privesc
încercarea de aplicare a ideii „întreprin-
derii muncitorilor” la cazul „marii priva-
tizări”. Am menționat că înstrăinarea
muncitorilor-cooproprietari de obiectul
proprietății lor are loc de măsura
creșterii numărului coproprietarilor. În
firmele mici, și chiar mijocii, siste-
mul poate funcționa cu rezultate ori-
cum mult mai bune decît în cazul
proprietății de stat. Impactul siste-
mului proprietății muncitorilor asupra
ansamblului economiei va fi pozitiv în
măsura în care, prin ponderea sa, nu va
afecta procesul de formare și dezvoltare
a pieței capitalului și a pieței muncii.
Revenind însă la problema în discuție —
a tipologiei distribuției pe subiect a com-
ponentelor (atribuțiilor) dreptului de pro-
prietate — cei de-al doilea tip de unită-
te economică în care unul și același sub-
iect colectiv exercită toate atribuțiile
dreptului de proprietate, este **cooperativa**.
Cooperativa s-a putut dezvolta numai în
activități relativ omogene, ce pot fi des-
fășurate sub aspect organizațional, în uni-
tăți cu un număr redus de membri-coopera-
tori (servicii către populație, producție
meșteșugărească, construcții și mai ales
agricultură: servicii pentru producția,
desfășurarea și producția produselor a-
gricole, creșterea animalelor). Cooperativa a
cunoscut în unele țări o foarte mare va-
rietate de forme și grade foarte diferite
de dezvoltare, dar ea reprezintă una din
marile realități din țările dezvoltate, de
cel mai actual și arut interes. De pildă
100% din gospodăriile agricole din Suedia,
Norvegia, Danemarca, Finlanda, O-
landa și Japonia sînt practic cîrmite în
diferite forme cooperatiste. În Franța și
R.F.G., gradul de cîrmire este de circa
80% și între 25-30% în Anglia, S.U.A. și
Italia:

— 40% din producțiile de produse a-
gricole revin cooperativeelor în țările
C.E.E. În țările scandinave, lor le revine
90% iar în Japonia chiar peste 90% din
producția marfă a agriculturii. În Olan-
da, acest indicator este de 60-65%, în
R.F.G., Franța și Spania 50-52%;

— în Franța, Suedia, Danemarca, Fin-
landa și Olanda, sectorul cooperatist asig-
urază 45-50% din intrarea produselor a in-
dustria alimentară. În cazul unor produ-
se, ca, spre exemplu, al prelucrărilor din
lemn, ponderea fabricilor cooperatiste se
ridică la peste 90% (Finlanda, Suedia, O-
landa). Ponderea foarte mare le revin și în
prelucrarea cărnii, a lezamentelor și fructe-
lor, zahărului, a producției de vinuri
etc.;

— prin întreprinderile cooperatiste se o-
bișnuiește livrări de milioane de produse
cîrmite gospodăriile agricole în proporție
de circa 50% din necesarul acestora în țā-
rile C.E.E. și de circa 60% în țări precum
Norvegia, Finlanda, Suedia, în S.U.A. a
20%; ponderea se ridică la 70% dintr-o livrā-
re de mașini și utilaje îngrășămintelor,
semințe, furaje combinate etc.;

— cooperativele de creșterii le revin în-
tre 30 și 90% din creditele obținute de
fermieri;

— cooperative de folosire în comun, a
utilajelor agricole întințuie cu pondere
importantă practic în toate țările euro-
peene.

Există cooperative și în domeniul pro-
ductiei agricole. Oare experiența kibbutz-
urilor din Israel nu este mai mult decît
semnificativă?

Există cooperative și în domeniul pro-
ductiei agricole. Oare experiența kibbutz-
urilor din Israel nu este mai mult decît
semnificativă?

Interviu realizat de
GABRIELA ADAMEȘTEANU
(cu arma)

La Ministerul Economiei și Finanțelor

DE UNDE NU E, NICI DUMNEZEU NU CERE

D. N. PAVEL

Florin Georgescu, secretar de stat la
Ministerul Economiei și Finanțelor, a
debutat în 1988 Facultatea de Economie
și Contabilitate, ASE București, imediat
după absolvirea a lucrat la Inspectoratul
Financiar al Capitalei, apoi în Mi-
nisterul Finanțelor, urmîndu-l în tranzi-
ție. Are peste 50 de lucrări științifi-
ce publicate. În 1981-1982, a urmat
cursurile speciale postuniversitare ale
Facultății de Comerț și Administrație
Publică din cadrul Universității din Kan-
sas City (statul Missouri).

• După ce s-a domniei sale, sînt
două aspecte ale bugetului de stat
care afectează nivelul de trai al popu-
lației și calitatea vieții. Chiar dacă a-
cestora nu s-au imbușat în mod
simțitor, există anumite tendințe, bur-
tare care stimulează creșterea lor pe
termen mediu și lung. Despre primul
aspect am discutat mai mult în ultu-
ma vreme, pentru că exprimă stadiul
reformelor economice și afectează cel
mai direct populația: este vorba despre
subvențiile acordate în bugetul sta-
tului pentru a stimula de produse de
bază.

• Aceste subvenții vor fi elimina-
te, întrucît datorită intereselor diver-
gente ale venitorilor se concură pe
fluxul de la producător la consumator, în-
seamna în sfera intermediarilor, a co-
merciantilor, transportatorilor, serviciilor,
produselor respective nu mai ajung la
consumator, ceea ce este nu mai este pro-
fitul cel mai mare al produc-
torului subvenționat. Subvențiile se vor re-
duce și vor fi plasate în social către
producător pentru a se stimula latura
productivă, eficientă, competitivitatea
la alți producători, primii, ci și prin
ajuturi în procesul de creditare. Di-
ferența între dublarea pieței și do-
binda la care se acordă creditul, res-
pectiv va fi suportată de la buget.
Exemplul cel mai concludent este a-
gricultura. Se stimulează creșterea pro-
ductiei și pe această cale, reducerea
prețului comparativ cu oferta — și nu

pe calea administrativă a subvenției că-
tre consumator, dovedind ineficiența din
practică. Reducerea subvențiilor e du-
blată de acordarea unor sume fixe, cu
caracter compensator de la bugetul sta-
tului pentru funcționarii bugetari, res-
pectiv suportarea acestor sume de
către societățile comerciale din acestu-
rile lor. Protecția la înfrînt, producția
nu este altminteri niciodată conș-
tientă și-a corectare propriile „înne-
rății” din societatea comercială, fiind
înfrîntă să apoleze tot timpul la bu-
get pentru acoperirea pierderilor.

• Al doilea element al bugetului de
stat, care vizuie nivelul de trai și ca-
litatea vieții cetățeanului, cîrmind
cheltuielile cu serviciile publice, în-
grădirea accesului la educație și învâ-
țămînt, accesul la cultură, artă, stîm-
pă asigurarea unui climat social de
conviețuire pașnică pe calea organe-
lor de ordine și a instituțiilor judi-
ciare, administrativelor locale și cen-
trale, ce se ocupă cu rezolvarea pro-
blemelor ce apar în viața socială în-
tre un anumit moment, precum și în-
staurarea națională etc). Calitatea tuturor
acestora e strîns legată de potenția
economică. Economia națională a
suportat o influență nefavorabilă, pen-
tru că produsul național brut a scăzut
în raport cu 1989, deci și veniturile
bugetare se prezintă într-un anumit de-
cît: acesta a fost compensat de de-
cizii și măsuri guvernului apro-
bate în parlament, de a se repara în li-
mita potențialului existent anumite e-
rori ale trecutului în care aceste ser-
vicii erau privite de fondurile mi-
nime necesare sau erau puse pe un
plan inferior față de cheltuielile de
investiții nerentabile sau necesare.
re. S-a încercat și s-a reușit o creș-
tere, adî în volum absolut, ci și în
mod relativ a cheltuielilor de această
natură în totalul cheltuielilor buge-
tare.

• Posibilitatea socializării în fi-
nanțe și buget de a interveni prin
măsoare specifice astfel încît să poată
determina creșterea elementelor din
buget favorizînd creșterea nivelului de
trai și a calității vieții, este limitată.
Se adună se prelucerează și se sin-

Doamnei Gabriela Adameşteanu,

redactor-şef al revistei „22”

Vă scriu cu speranţa că această scrisoare va fi începutul unei analize privind insuficienţa prezentei a minorităţilor, şi a accesului acestora, în revista „22”.

După revoluţia din decembrie 1989 în paginile revistei şi-au găsit loc multe idei, şi multe voci au putut să-şi prezinte opiniile, platformele politice, într-o dezbateră liberă.

În acelaşi timp minorităţile sexuale homosexuali şi lesbienele nu au ajuns să primească nici măcar o recunoaştere verbală, nu numai a luptei lor pentru drepturile omului prin abrogarea articolului 200 din Codul penal, dar nici a existenţei lor ca grup care a fost, şi este încă, în totalitate, lipsit de drepturile garantate de Constituţia română.

Nu este necesar să menţionez decât un singur articol din Constituţie, nr. 16, care declară că fiecare cetăţean român „este egal în faţa legii... fără discriminare”. Articolul 200 din Codul penal se dovedeşte, în fapt şi în spirit, contrar Constituţiei române înseşi, fapt căruia revista „22” nu i-a acordat niciodată atenţie.

Este oare posibil ca ziariştilor să nu fi menţionat niciodată articolul 200 şi neconcordanţa sa cu articolul 16? S-ar putea ca homosexualii şi lesbienele să fie doar o ficţiune a organizaţiilor internaţionale a drepturilor omului? Ori este posibil ca viaţa şi suferinţele a circa 8% dintre cetăţenii români cu orientare sexuală diferită să nu fie o chestiune suficient de urgentă, sau chiar deloc?

Ultima oară când v-am vorbit m-aţi asigurat că „acum există subiecte mai urgente, de care trebuie să ne ocupăm” şi aţi adăugat: „avem alegeri în septembrie”.

Da, ştiu. Dar cum se poate justifica faptul că nici un singur articol, jafar, negativ, ori o notă despre „Relaţii intime”, prima organizaţie de homosexuali şi lesbiene din România, creată în martie 1992, nu a fost publicată în „22”?

Sunteţi vocea Grupului pentru Dialog Social (GDS) dar tobia dumneavoastră vă opreşte să ananjaţi segmentul social al homosexualilor şi lesbienele într-un dialog social mai larg şi mai viguros.

Întrebarea naturală este următoarea: ce are revista „22” împotriva homosexualilor şi lesbienele? Ce opreşte „22”-ul să prezinte opiniei publice grupul acestora, nevoia şi dorinţa lor de dialog şi integrare socială, izolarea şi tratamentul antidemocratic la care sunt supuşi? În mod evident, în România democraţia nu este şi în beneficiul homosexualilor.

Îmi imaginez că existenţa noastră nu a fost bine documentată, motiv pentru care nu aţi făcut referire la ea. Vă trimit e-mail după mai multe articole apărute în presa străină, care ne atestă existenţa. Vă voi trimite regulat ştiri despre noi, astfel încât, prin cooperarea dumneavoastră, ne vom face auzită vocea în paginile revistei „22”.

Cu sinceritate,
ADRIAN NEWELL PAUN

Oricine este obișnuit cu grupajele tematice din revista „22” va putea sesiza imediat că în cazul celei de față lipsește orice referire concretă: aceasta nu din cauză că nu am fi vrut să oferim cititorilor noștri imagini asupra acestei minorități sexuale prezentă și în țara noastră, ci pentru că deontologia profesională ne impune să nu punem în pericol libertatea celor despre care scriem. Actuale legislație îi împinge astfel pe homosexuali în zona ilegalității, a posibilităților de șantaj, a lipsei de drepturi cetățenești, în ultimă instanță. Ar trebui să ne amintim despre victimele avorturilor clandestine din România ca să înțelegem ce tribut se va plăti după cîteva ani, cînd explozia de SIDA pe care o anunță previziunile medicale se va datoră și interzicerii oricărei discuții asupra homosexualității. Desigur, din comunism, am învățat să nu vorbim despre lucrurile cu care nu sîntem de acord, crezînd că dacă nu se vorbește despre ele, automat ele și încetează să existe. Dar pentru a ști dacă ești sau nu de acord cu un lucru, trebuie mai întîi să știi despre ce este vorba. Oricine a avut ocazia să iasă din țară are imaginea firescului care înconjoară o viață de gay – o lobby-urilor reprezentate de ei în viața socială, politică, a restaurantelor și barurilor specifice, a literaturii bogate pe această temă. Recent, în Germania, cu multă presă de față, s-au impus căsătoriile. A păstra homosexualitatea închisă în perimetrul filmelor și revistelor porno și a o pedepsi, în fapt, prin lege, e încă o dovadă a depărtării României de lume. Așteptăm ca cei în drept să ia în discuție legislația, pentru a aborda firesc, jurnalistice, această temă.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Amsterdam 1991

Congresul homosexualilor

HOMOSEXUALISMUL – LIBERĂ OPTIUNE

Dr. CAMELIA DORU

În ultima săptămînă a lunii iunie 1991 s-a desfășurat la Amsterdam Congresul anual al homosexualilor. Președinte absolut, în acest an au fost invitați și reprezentanți ai țărilor din Estul Europei, inclusiv din România. Întîlnirea a fost concepută ca un prim contact între oameni cu aceleași probleme, dar aflați la nivele diferite de rezolvare: o încercare de cunoaștere a folului în care este înțelesă respectarea libertăților individuale în diferite părți ale Europei nu atât de îndepărtate ca distanța ei de mentalitate. Pe parcursul celor șapte zile, garda au avut posibilitatea să prezinte în cadrul unui pro-

gram dens evoluția mișcării de emancipare a homosexualilor din Olanda. Primii germani de organizare apar în preajma anului 1920, cînd J.A. Schorer se exprimă împotriva inegalității pe care homosexualii o suportau în țara lor. Astăzi există în Amsterdam o fundație care poartă numele acestui neobișnuit luptător, care ține de 40 de ani a revendicat drepturile homosexualilor la o viață civilă și democratică. A fost decorat post-mortem de Guvern, pentru militanșismul său îndrăzneț, de ale cărui toaie se bucură în prezent cam 5-10% din populația Olandei, cu șezșezîntă homosexuali. Activitatea se întindea în timpul celui de-al doilea război mondial, cînd datorită ocupației naziste, se distrug toate arhivele. Au fost însă memorate peste 500 de nume cu ajutorul cărora, în decembrie 1940, mișcarea române

sub forma unui „Centru de informare și relaxare – COC”. Activînd din ea în ce mai deschis spre anul ’60-’70, organizația își schimbă numele, devenind „Unirea Olandei pentru integrarea homosexualilor – COC”. Intrarea femeilor în această uniune se potrece în perioada anilor ’70-’80, cînd, practic, se încheie structurarea și definirea obiectivelor mișcării. La ora actuală, există în Olanda peste 30 de centre și grupări ale COC, care-și desfășoară o susținută activitate de informare, prin ziare și reviste de educație, prin consultanță benevolă și conferințe în școli și diferite instituții, prin contacte cu autoritățile locale și naționale. Majoritatea organizațiilor locale își au propriile birouri și dispoziții.

Revenînd la „săptămîna roz” (semnul sub care s-a desfășurat întîlnirea a fost un triunghi roz) un moment important a fost marcat de întîlnirea de la Haga, cu doamna Edith d’Ancora, ministrul asistentului social, culturii și sănătății. S-a discutat despre politica de emancipare a homosexualilor, pe care guvernul o susține, desore suportul financiar oferit, s-au analizat contactele pe care guvernul olandez le are cu guverne străine în legătură cu acest subiect. Doamna d’Ancora s-a exprimat optimist în privința validării de către Parlament a proiectului de lege care permite căsătoriilor homosexualilor să adopte copii.

Un moment înedit l-a constituit și întîlnirea cu șeful Politiei Centrale din Haga la care au mai participat, pe lângă alți lucrători ai acestei instituții, și reprezentanți ai mișcărilor de informare în masă, olandezi și străini. Răspunzînd mai mult întrebări – venite în special din partea celor din Est – șeful politiei a spus, explicit că în Olanda s-a renunțat de o bună perioadă de timp la practica discriminării sexuale, această problemă fiind de liberă opțiune a individului, pe care legea o respectă cu atît. El a explicat că eforturile politiei sînt canalizate în direcția protecției individului, motiv pentru care se întreprind o serie de acțiuni menite să prevină situațiile conflictuale, crimele, furturile, disparitiile, cunoscut fiind faptul că ne aflăm în fața unui segment social foarte expus și vulnerabil. Informațiile pe care le culcase și selectează politia în scopul securizării acestor oameni, lui păstrea- ză valoarea intrinsecă, indiferent dacă ei ce le furnizează în decizia sau nu identitatea. Dreptul la anonimat este respectat, atenția fiind concentrată asupra faptelor și nu asupra unor anumite persoane.

În continuare, programul a mai cuprins o demonstrație la Best, unde s-a vizitat redacția ziarului „De Gay Krant” și la Utrecht, unde „Pann-café”-ul (barul homosexualilor din oraș a oferit o serată pentru invitații săptămînii. Nu a fost uitat nici Centrul de documentare și arhivă al mișcării internaționale a homosexualilor din Amsterdam, Homo.doc. – se pare cel mai mare din Europa – și aici celebrul monument al „gay-man”-ilor, situat în piața centru al capitalei.

Momentul culminant a fost înregistrat în ultima zi a întîlnirii: marșul tradițional al homosexualilor – femei și bărbați – care se desfășoară în fiecare an la Alkmaar, în estul țării o. localitate nu mai mare decît Sibiu. În mărșă centrală a orașului au fost instalate tribune, scene, standuri cu rețeaua maselor combinate de mâncuri, pe străzi au fluturat steaguri, nu strălucit afișe colorate, astfel încît abia te puteai strecura printre masini, motocicletele și autobuze venite din toate colțurile țării, ca să nu mai amintesc de nelăstitele blăzele și tinetele nerestonatei municipal, coloana de manifestanți, peste 15.000 de toate vîrstele, de toate culorile, machiaji, costume, cîntînd, strigînd lozinci, apăsîndu-și cu mâinile călare sau pe Țos, cu furcă și fotoreporterii, cameramanii, profesioniștii sau amatori, totul într-o atmosferă de sărbătoare și bună dispoziție generală.

Cuvîntul de deschidere al spectacolului care a urmat l-a rostit omul care a scris cartea „De Gay Krant” și a localităților, bucuria de a găzdui manifestația. Purta și el, ca de altfel și toți cei ce se aflau pe străzi în calitate de privitori sau participanți directi, același triunghi roz, devenit simbol al toleranței și al solidarității omâne.

De reținut, că nu s-a înregistrat nici un incident care să necesite intervenția forțelor de poliție, al cărui rol s-a redus la districarea circulației deviate în afara ariei marșului.

N. A. Mărușescu că întregul răspuns profesional, pe care l-am manifestat la întîlnirea acestei călătorii, mi-a fost rapid deplasat spre latura umanitară a acestei problemă, teren mult ignorat și nesimțit. Într-o societate în care suficientă era confundată cu inteligența științifică și celor care de fapt nu înțeleg nimic.

În a multitudine de această cale organizatorilor Erwin G. Overkerk, J. P. Frison, Tamsin Hol, Alexandra John, pentru eforturile făcute ca această întîlnire „pinkpop” să fie o realitate.

(Rengodas din Opinia Medicală)
Grupaj realizat de
GABRIEL ANDREESCU

Art. 200, al. 1

(Codul penal în vigoare)
Relațiile sexuale între persoane de același sex se pedepsesc cu închisoare de la unu la cinci ani

Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului în România – Comitetul Helsinki

deplînge faptul că nu au fost luate încă măsurile prin care, în acord cu principiile actualei Constituții, să fie garantate drepturile și libertățile minorității constituite din homosexuali și lesbiene. Este vorba, în primul rînd, de necesitatea abrogării Art. 200 din Codul penal, prin care relațiile sexuale între persoane de același sex se pedepsesc cu închisoarea.

Art. 200 vine în contradicție cu Art. 16 și Art. 25 din Constituție (și de altfel, Articolele 11 și 20 duc la aceleași concluzii). Ne rezervăm dreptul de a cere viitorului Parlament realizarea concordanței dintre lăgan originală și Constituție iar pînă la măsura legislativă de conformare solicităm instituțiilor guvernamentale să procedeze în virtutea faptului că Art. 200 este neconstituțional.

Art. 16, al. 1 (Constituția României)

Cetățenii sînt egali în fața legii și autorităților publice, fără privilegii și discriminări.

Art. 26, al. 1 (Constituția României)

Autoritățile publice respectă și ocrotesc viața intimă, familială și privată.

PRIMA ORGANIZAȚIE A HOMOSEXUALILOR ȘI LESBIENELOR DIN ROMANIA

● Articolul 200 din Codul penal prin care se condamnă (cu închisoare de la unu la cinci ani) relațiile între persoane de același sex pare să fie un articol „mort”. Nici un caz nu a fost semnalat, după revoluție, de folosire a lui împotriva homosexualilor și lesbienele. Dar există teama unei resurecții a lui, în funcție de conjunctură, dacă nu este abolit. Există o experiență mai veche, în acest sens, cu articolele de lege abandonate.

● Conform unor date neoficiale, aproximativ o sută de homosexuali și lesbiene au intrat în închisoare fără acuzații clare. Deseori pentru acest motiv, au avut loc internări în spitale psihiatrice.

● Prima organizație a homosexualilor și lesbienele din România poartă numele „Relații totale”. A căpătat recunoașterea oficială la 11 martie 1992. Cu prîndea, în momentul apariției circa 50 de membri. Președintele său este Răzvan Teodorescu. Printre serviciile puse la dispoziție, prin intermediul organizației se numără informații specifice, referitoare la SIDA date cu privire la asociațiile internaționale care apără drepturile minorității formate din homosexuali și lesbiene.

ALEXANDRU ANDRIEȘ:

Sîntem într-o perioadă de tranziție (de sacrificiu) total originală

— Interviu realizat de RODICA PALADE —

„Asta-i ăla care ne face să ridem cîntînd cîntece politice“
 • dacă vreau să cînt altceva, oamenii sînt nedumeriți, chiar supărați • numai că pe mine mă enervează foarte tare ca arta să fie aservită unei cauze politice • oricare ar fi ea • m-am trezit peste noapte pus pe afișe și clipuri politice, fără a fi întrebat • cu un autor totuși trebuie să se vorbească, dacă mai e încă viu • și nici măcar despre bani nu este vorba • nu mă așteptam ca politicienii să nu se intereseze de felul cum trăiește omul de pe stradă • dar cînd mă întîlnesc cu șobolanii zburdînd voioși prin mijlocul Bucureștiului, nu mă interesează dacă primarul e liberal, fesenist sau țărănist • de cînd m-am născut, tot aud de „perioada de sacrificiu“ și mulți după mine vor mai auzi același lucru • „nu cumva sînt și eu de vină pentru că nu „muncesc ca lumea“? • iată o întrebare pe care puțini vor să și-o pună •

Cum ai ajuns la „cîntece politice“, dară ești de acord cu această formulare?

Nu-mi impun dinainte să mă inspire un lucru sau altul. Dar, probabil că ceea ce mă impresionează mai mult rămîne undeva și, pe urmă, apare la suprafață nu neapărat sub formă de cîntec, ci și sub formă de desen sau de proză. În ultima vreme nu prea am mai compus ceea ce se poate numi „cîntece politice“, pentru că nu vreau să ajung să port această etichetă. După ce a apărut discul „Interzis“, cu piese care nu au fost difuzate pe vremea lui Ceaușescu, urmat de discul „Azi“, tot pe lângă, dar cu personaje din zilele noastre, oamenii au zis: „Da, asta-i ăla care ne face să ridem cîntînd cîntece politice“. Asta am observat-o cel mai ușor la concerte: în momentul în care încep să cânte, oamenii erau nedumeriți și nu erau supărați. Or, iese dintr-o vreme deloc lucrul ăsta, pentru că pe mine mă enervează foarte tare expresia asta din „ideologia“ partidului comunist (care nu-i numai a pa...), al comunist, evident, dar poate că ei au fost mai sinceri și a spus-o mai tare și mai pe față și atunci: arta — indicînd că e vorba de cîntec sau de pictură sau de literatură — servește cauzei politice și ajută ca niște oameni mai slabi de înțeles să creadă mai ușor în ce vor. Ei sînt credă. „Ei“ fiind oamenii politici, indiferent de ce putere sînt.

Vorbește-ne, te rugăm, de relațiile tale cu politicul.

S-au mai întîmplat cîteva lucruri care m-au făcut să mă retrag puțin. Anumiți oameni dintr-o anumită parte a mișcării politice au crezut că dacă eu cînt acele cîntece înseamnă de la sine că sînt omul lor. Și m-am trezit pus peste noapte pe tot felul de afișe ale diverselor manifestări, fără să mă fi întrebat nimeni dacă vreau sau nu, totul culminînd cu clipul realizat de Convenția Democratică, un clip pentru campania electorală, în care s-au folosit două din piesele mele de pe discul „Azi“. Sigur, mi s-a mai întîmplat și anul trecut așa ceva, și tot cu studioul de film de la G.D.S., cînd s-au luat două piese — „Dracula Blues“ și „Teledisc“ — și au făcut cu ele niște clipuri, fără să vorbească cu mine înainte. Ele au fost difuzate de liberali, care nici ei nu mi-au cerut acordul. M-am zburdit puțin, iar ei mi-au explicat că nici măcar nu și-au pus problema. La fel ca și acum. Mie mi se pare că dacă există un autor, și dacă autorul ăsta nu este „poporul milenar, exemplar și titular“, care dăinuie în

acest spațiu carpato-dunărean — mirific, trebuie să se vorbească cu el, dacă n-a murit. Sînt pentru menținerea unor relații civilizate și normale. Nici măcar de bani nu e vorba.

Am înțeles. Dar eu te întrebam despre relația ta cu politicul, relația nu prea bună (cel puțin așa se aude în cîntece) nici înainte, nici acum.

Ce să spun? Am fost decepționat. Sigur, nu mă așteptam ca lucrurile să se schimbe peste noapte din foarte rău în foarte bine. Era absurd. Și este evident că schimbările mari care trebuie să se întîmple se vor petrece în fiecare dintre noi, iar lucrul ăsta nu se poate face așa, într-o secundă. Dar nu mă așteptam ca oamenii politici care se luptă pentru putere să nu vrea decât această putere și să-i intereseze alții de puțin felul în care trăiesc eu sau altul, omul normal de pe stradă. Nu mi se pare firesc ca, în continuare, vara, o lună și jumătate să nu am apă caldă pentru că se face revizie la nu știu ce instalație. Nu mi se pare normal ca în mijlocul Bucureștiului să mă interesez cu șobolanii care zburdă voioși pe stradă. Indiferent că primarul este liberal, că este țărănist sau că este fesenist. Și au trecut deja doi ani. Eu cred că nu s-a făcut mare lucru pentru omul de rînd din țara asta, căruia i se explică economic că urmează o perioadă de sacrificiu. Eu sînt obișnuit. De cînd m-am născut aud chestia asta cu „perioada de sacrificiu“ și vor mai auzi mulți și după mine același lucru. Probabil că sîntem într-o perioadă de tranziție (de sacrificiu) total originală. Dar, din punctul meu de vedere, asta nu-i scuză pe politicieni, indiferent de ce parte a baricadei se situează ei verbal. Iar faptul că lucrurile nu se întîmplă cîntît nu mă uimește deloc, pentru că nu despre asta e vorba în politică. Probabil că și în altă parte cei care sînt sus au avantaje pentru ei și rudele lor, însă nu chiar în halul ăsta. Nu în modul în care se întîmplă lucrurile acestea la noi în țară. Pentru asta am fost dezamăgit.

De cînd a început dezamăgirea?

Nu știu. Eu am mai umblat și prin țară, am mai avut concerte pe ici, pe colo, și am putut să constat de la reacții de-a dreptul violente (la Rîmnicu Sărat, unde am fost în concert împreună cu Valeriu Sterian și Compania de sunet și, după ce am cîntat, mi-a spus Vali în culise că veniseră ăia prin spate să mă bată, că nu erau de acord cu ceea ce cîntasem eu), și pînă la reacții entuziaste (în Timișoara, Cluj, București...). Însă, majoritatea celor cu

care am avut eu de-a face preferă să aibă pe cineva în circa cui să pună toate greutățile, din care ar trebui, de fapt, măcar o parte să le ducă și ei. Adică, mulți preferă să existe un personaj care să fie de vină că e bine sau că e rău. Asta se observă și în ușurința cu care oamenii acceptă explicații de genul „ungurii sînt de vină“ sau „ăia care nu ne trimit ajutoare“ sînt de vină“ sau „regele Mihai e de vină“, în loc să se uite puțin înăuntrul lor și să-și spună „dar nu cumva sînt și eu de vină? nu cumva faptul că nu muncesc ca lumea face să nu trăiesc destul de bine? nu cumva faptul că refuz să gîndesc și, dacă îmi spune unul ceva, mă duc să-l bat pe ăla din București? nu cumva am și eu o parte de vină?“

Acuzi cu alte cuvinte lipsa de asumare a responsabilității?

Da, cred că da. Întotdeauna altcineva e de vină. Întotdeauna aud: „n-am avut timp, nu m-am gîndit, jass, dom'le, prostiile astea“ ș.a.m.d. Și asta pe mine mă deranjează foarte mult. Nu vreau să înțeleg, din ce o să spun acum, că vîd în Iliescu un Făt-Frumos din basme. Doamne ferește! Nici balaur nu pot să spun sută la sută că e (deși, după Constanta...). Dar el a făcut foarte multe lucruri greșite, rele chiar, și unele din lucrurile astea or să aibă repercusiuni mult timp pentru noi toți. Însă nu înseamnă că foarte mulți sînt tentați să o facă. Fiecare are partea sa de responsabilitate, fiecare poate să schimbe ceva în lumea asta...

Te socotești un om care și-a schimbat mentalitatea?

Eu întotdeauna am fost așa cum sînt și acum. Nu știu dacă bun sau rău, dar întotdeauna am fost așa. Întotdeauna ce nu mi-a convenit am spus într-un fel sau altul, am încercat să dau soluții dacă m-am priceput, iar dacă nu m-am priceput, am spus că nu mă pricep. Nu am încercat să spun că mă pricep cînd nu mă pricepeam și să mă bag în ce nu mă pricep, cum fac foarte mulți în continuare. Și acum ajungem iar la muzică... Foarte multă lume vine și-mi spune că fac o muzică extraordinară. Eu încerc să le explic că nu e adevărat. Pentru că acest gen de muzică (o muzică directă și care nu vizează neapărat succesul comercial, ci, mai degrabă, un fel de a comunica prin acest mijloc), care este ascultat și dorit de foarte multă lume, nu l-am inventat eu, au făcut-o alții mult înaintea mea și, probabil, mult mai bine. E vorba de Dylan, de Beatles, de alții alții. Sigur, eu m-am trezit la un moment dat ascultînd această muzică, mi-a plăcut foarte tare și am încercat să fac și eu la fel. Cum să spun, nici în politică probabil că nu se poate inventa mare lucru și poate că ce se întîmplă pe vremea Imperiului Roman se întîmplă și acum, dar sub altă formă. Dacă aș fi convins că eu aș avea calități suficiente, probabil că aș candida pentru președinție, ca să schimb lucrurile în bine în țara asta... Nu candidez. Deci, nu sînt deloc convins că sînt cel mai grozav om. Însă faptul că aceia care s-au înscris și candideză sînt poate cu mai multe defecte decît mine, este problema lor și a celor care îi vor vota sau nu. E deja altă problemă și nu ține de mine. Eu am încercat să nu mă schimb. Am observat în jurul meu că oameni pe care-i cunoșteam de doi ani de zile, acum, odată cu „începuturile privatizării“, au ajuns la

bani mulți și s-au schimbat, evident, în rău sau foarte rău. Au dat cu nasul de tot soiul de lucruri și nu au mai fost oameni pe care-i cunoșteam eu. Sigur, mi-am pus ca orice simplu cetățean întrebarea dacă lucrurile astea erau în ei și înainte și acum au avut doar ocazia să răbufnească, sau dacă banii și puterea te schimbă chiar în halul ăsta. Și am ajuns la concluzia că nu are nici o importanță dacă lucrul ăsta există și a răbufnit pentru că au apărut banii și puterea sau dacă nu există, și banii și puterea fac să apară astfel de lucruri. Important e că mie nu-mi plac și atunci încerc să nu capăt aceeași boală.

Socotești necesară intervenția ta prin cîntec?

Eu am încercat să glumesc, să scot puțin alb din negrul ăsta care e din-ee în ce mai mare și să fac lucrurile puțin mai luminoase. Pentru că știu că de neazuri avem parte cu toții. Faptul că există încă oameni care vin la concerte — rare — pe care le dau și care sînt interesați de ce mai cînt, mă face să nu pierd chiar ultima speranță, să mai încerc... Nu prea mai am răbdare. Probabil și din cauză că am îmbătrînit, că-mi dau seama că mîine-poimîine fac 40 de ani.

Și asta înseamnă bătrînețe?

Păi, înseamnă bătrînețe pentru că pînă în '99 am avut parte de tot ce poate fi mai „frumos“, de la cozile la lapte, la medicamente ș.a.m.d., pînă la lipsa de apă caldă și la frigul iernii și tot ce e mai „bun“. Sigur, într-o societate în care un anumit tovarăș „și-a asumat toată răspunderea“. Adică, măcar asta a făcut-o. După care am zis și eu: da, a venit cam tîrziu pentru mine, dar, în sfîrșit, lucrurile vor începe să meargă ca lumea în țară... Și nici vorbă...

Ce proiecte ai?

Nu-mi fac planuri de viitor, pentru că de cele mai multe ori mi-o iau alții înainte. Deocamdată trebuie să fac o mică pauză. Pentru că a apărut deja anul ăsta un disc la „Electrecord“, care se cheamă „Poftă vine mîncînd“. În octombrie apare discul scos de o casă particulară, Romtrust, care se cheamă „Vecinele mele 1, 2, 3“ și care este un dublu LP. A apărut un volum cu textele cîntecelor apărute pe discuri, alta cu cîteva cîntece de-a lui Dylan traduse în românește și urmează să apară la „Cartea Românească“ o carte de proză, predată inițial în 1976... Vreau să mă apuc să lucrez la ceva la care m-am gîndit de mult timp și niciodată nu am avut timp și posibilitate: un filmuleț de aproximativ jumătate de oră, maximum 45 de minute, axat pe niște cîntece, probabil că vor fi unul sau două cunoscut și restul noi...

Ești un cititor al revistei „22“? Ce crezi despre ea?

Pot să vă spun că este cel mai relaxat interviu pe care l-am dat pînă acum... De obicei, lumea mă pisează cu întrebări de genul „cu cine m-am culcat eu prima dată și cîți ani aveau...“ (asta mi s-a pus în direct la radio și am răspuns tot direct, în eter), pînă la întrebări precum „dar de ce nu te-ai înscris în partidul național-țărănesc sau în nu știu care?“ ș.a.m.d.

Tirgul Estival de Carte
de la Neptun — ediția a II-a

„Jocul cu măgelele de sticlă“

DOINA URICARIU

Când a avut loc, anul trecut, prima ediție a Tirgului Estival de Carte de la Neptun, organizat de societatea particulară de difuzare Interpress Todor Company SRL, din Mănești și Editura Cartea Românească, censele de editură românești nu mai trăiseră experiența confruntării la scară națională decât prin Tirgul de Carte organizat la Chișinău de Ministerul Culturii, inițiat de d-l Ion Vartic, secretarul de stat la vremea aceea. Fără în concediu și vizitând Tirgul Estival de Carte de la Neptun, primite nenumăratele câmpuri și participanți la simpozionul d-l Dan Marian avea să fie întrebare cum e posibil ca un particular care a început privatizarea difuzării cu numai 40.000 de lei să facă mai mult decât statul român pentru carte, întrebarea nu rămasese fără cele două lituri, foarte bune amândouă, citărilor în profesionalism anul acesta, la a II-a ediție. Întrebarea măsura dinamica instituțiilor de stat și a firmelor particulare, în relație cu actul editării și difuzării, sau cum se manifestă el, cu destule simptome din cauza „cenzurii economice, liniei unei legislații unitare în domeniul editării, liniei unei deontologii minime în cazul altor apariti-pluri, care nu transformă cartea, peste noapte, într-un obiect rentabil,

într-o marfă oricât de discutabilă, exorbitantă și chiar toxică în unele cazuri, când textul pare să-și piardă legătura cu limba și ortografia română. Pentru un editor atent față de ceea ce se întâmplă astăzi cu cartea, secunda de stat sau de particulari, participarea la asemenea tirguri e o experiență obligatorie, menită să-l elibereze de toate iluziile și de complexul de superioritate (= incertă, faliment cultural și material, deprofesionalizare) pe care l-au intrinsec monomolul deosebit în care s-a fundamentat opțiunile și modul în care trăiesc, luându-se că nu e lăsat să existe. Tirgul Estival de Carte de la Neptun s-a încheiat și el cu un bilanț care nu se reduce la premiile obținute de câștigătorii editurii. Opțiunea pentru valoare a fost criteriul juriului, alecătut exclusiv din tineri și prezdat de d-l Gabriel Dimileanu, redactor-șef la „România Literară“.

Marele premiu, care a fost și singurul ce a beneficiat și de o sumă de bani (10.000 de lei) oferită de Fundația pentru Tineret Constantin, a fost acordat volumului apărut la Fundația Anastasia, scris de Arta Grafică: Petre Tulea — **Între Dumnezeu și neamul meu**. Premiul I: Monica Lovinescu — **Întrevederi cu Mireea Elade**, Eugen Ionescu, Stefan Lupasu și Grigore Cugler, Editura Cartea Românească.

Premiul II: **Maestrii spiritali**, Editura Albatros. Premiul III: Jean-Marie Rouart, **Cel care au ales noaptea**, Editura

de Vest. Premiul pentru cea mai bună colecție: Colecția „Ithaca“, Editura Univers. Premiul pentru Grafică: Spaiul Istoric și etnic românesc, Editura Militară. Premiul pentru best-seller: „Seria de romane ale lui Sven Hassel“, Editura Nemira.

Aflat la a II-a ediție, ceea ce reprezintă de la o performanță, Tirgul Estival de Carte de la Neptun a însemnat mai ales un interval benefic pentru creșterea unor trepte ale libertății în lumea cărții. Pe care nu le atingem decât prin îndepărtarea noastră de tot soiul de miraje.

De ce trebuie să devină cartea obiectul unor interogarii continue azi și nu doar un obiect al lecturii? După ce a fost timp de cinci decenii un obiect al cenzurii, lat-o traversând, în fel și chip, stățile libertății și pseudo-libertății care s-au desamnat a fi de la autostrăzi internaționale (Editura Humanitas), străzi cenzurii, dacă nu și cenzura sau drumuri ce se blochează mai devreme sau mai târziu. Mirajele editurilor de stat și particulare se destramă sub urcirea editurii joasă care se duce mereu în situația unei persoane ce trebuie să se mute într-o altă mentalitate, o mentalitate bazată pe informații, bănci de date, strategii, consulting și pe o echilibrată adesea la marșarea timpului, înlocuind drumul manuscrisului până la editor. Extindându-se și adesea tirului salt mortal fără plasa ce l-ar opri căderea, editorul care ține la renumele său sau vrea să-și consolideze un renume, nu poate pune la criteriile axiologice, la literatura română contemporană, la traduceri, la cartea-patrimoniu, bibliofilă, academică, tehnică, de poezie, de critică, de filosofie, fără să devină un outbider. Să fie doar o întințare titlul pe care l-a dat cărții sale Vladimir Dimitrievic, **Personne déplacée** — directorul celui mai prestigios editur de editare, **L'Age d'Homme** și președintele Asociației Editorilor din Elveția? Un editor care nu vorbește despre destinul unui om obligat să părăsească țugulăvia și Europa de Est a dat Vestului european

și lumii cea mai profundă lecție, despre ce înseamnă valorile autentice ale culturii în Europa de Est și Centra, schimbând o perspectivă limitată și dezinată, existentă până la această „confuzare de persoană“ care a transformat un exil într-o împărăție. La Neptun, până acum câteva zile, lumea cărții și-a prezentat de-a lungul unei săptămâni asociatului difuzării în vacanță într-un spațiu care devenea prin publicul cititor ajuns la mare din toată țara un happening național. Ega un happening național și datorită celor 27 de edituri prezente la cea de a II-a ediție a Tirgului Estival de la Neptun (16-23 august). Nimeni dintre cunosători nu putea să nu observe ce editură a urcat și ce editură a pierdut din ritm, din renume și din credibilitate, trecând prin criză sau aproape de faliment. Și când spun faliment, nu mă refer doar la bani, căci falimentarea poate fi și o vedetă editorială din perioada de dinainte de 1989. Criza pe care trec editurile de stat e evidentă și dureroasă, dar aceleași ochi descoperă printre „e edituri ce cîștigă teren prin mobilitate și muncă, acolo unde altele îl pierd prin compromis și dezinteres. Există peste o mie de edituri. Dar încă că nu au participat decât 27. Marxa absentă — Humanitas. Prezenta toată în intrările cititorilor care nu înțelegau de ce nu e Cartea-Humanitas, E pe cale să se formeze o nouă stratificare a cititorilor și a arilor de difuzare a cărții — o reținu pe care o carte o sufocă, monopolizând-o, o singură instituție devenită în timp un aliat ce-și pierde măgelele de sticlă. Până la a rămâne alia în jurul titlului. Al cui? Marile probleme ale Tirgului de la Neptun au fost difuzarea, privatizarea, particularizarea în analiza spațiului cultural în presa cotidiană — o discuție între zărit și editori. Care ar fi formele de mediere ale interesului pentru carte — vitale astăzi? Relația dintre hermeneutică — critică de întințare, reclamă și carte.

Cărțile stăteau cuminti pe rafturile din zăbrele de lemn comandate de Interpress Todor Company SRL. În jurul lor, lumea era într-o continuă agitație. Cele mai bune dispăreau de la stand. S-a vîndut foarte multă carte. S-ar fi vîndut și mai multă dacă ar fi fost prezente scriitorii alături de cărțile lor. O carte mare are nevoie de un mare scriitor și editor. Dar pentru ca să nu rămînem în ideal, trebuie să existe și Marele Difuzor pe care nu-l aștepti ca pe Godot. Anot, e nevoie și de Marii Sponsor. Între care statului i-ar reveni un rol mai puțin detasat.

A ÎNȚELEGE „SOCIALISMUL REAL“

ANDREI CORNEA

ALAIN BESANCON

ANATOMIA UNUI SPECTRU

Anăntă în 1991, cartea lui Alain Besancon **Anatomia unui spectru** (publicată acum la editura Humanitas în traducerea Moni și a lui Sorin Antohi) a fost primită în Franța mai degrabă nefavorabil, chiar și de către cei care, precum Raymond Aron, n-ar fi putut în orice caz fi susținători de simonali pro-comuniste. Motivul? Ea adresa a distoca cele mai multe dintre presuposițiile fundamentale pe care se construise așa-numita „sociologie“, contrazicind flăcărând anumite teorii academice preferate. Iată că, dacă arăstă, lucrare ar fi fost intensă în adăvărata ei încredințare la vremea născutului ei, neabuzarea sistemului comunist în Europa de Est și în URSS

n-ar mai fi venit ca un fulger sub cer senin. Eșind atât ne teoretic, cât și pe omenii politici descoperiți, iar scenariile unor probabile dezvoltări post-comuniste ar fi putut fi avizate și discutate din timp, sare profitul lucrării.

Sociologia „clasică“ — arată Besancon — s-a bîzuit, decenii de-a rîndul, pe ipoteza că sistemul sovietic este, în vîltoarea problemelor sale specifice, totuși comparabil cu sistemul capitalist occidental, sub aspectul rezultatelor materiale, economice. Mai mult, secolul al III-lea al ambelor sisteme pare a fi asemănător: dezvoltarea sporadică a vieții naționale, acoperirea ei mai largă a nevoilor umane. Evident — tot sovieticii erau de acord — sistemul sovietic funcționa mai rău decât cel occidental. El producea numeroase „rateuri“, era „rigid“, excesiv centralizat, brutal etc.; totuși se admitea faptul că la baza lui se afla o raționalitate asemănătoare cu cea caracteristică pentru sistemul occidental. De aceea, în condițiile unor „liberalizări“ ale unor „reforme“ ce ar fi înălțat treptat din aceste rigidități, o anumită armonizare, ba chiar o „convergență“ a celor două sisteme nu ar fi fost cu neputință. În esență — se afirma —, chiar dacă drumul specific pe care s-a angajat sistemul „socialismului real“ era defectuos, destinația rămînea corectă.

Nu mai fals — spune Alain Besancon. Dimpotrivă, cele două sisteme nu sînt, în general, comparabile. Analiza sa, totuși și marxistă, deosebește în funcționarea economică-socială a sistemului comunist trei „sectoare“: dintre acestea, doar sectorul I ce cuprinde industria militară și în general, realizării prin orice mijloc a puterii, este într-adevăr comparabil cu ceea ce se petrece în Occident în domeniul similar. Acest sector posedă o raționalitate și o eficiență măsurabilă în termeni occidentali. Numai că oricît de important ar fi acest sector, centrul sistemului este format din sectorul II, cel al „construcției socialiste“. Aici se manifestă din plin utopia comunistă: încrederea de a edifica o lume înnoșabilă, de a aduce mai degrabă nașterii decât realității. De aceea, realitatea — exprimată prin toate economice și firești: muncă, proprietate, rezultate culturale, schimb — este, în fapt, nu doar ocilă, dar și anală, conștientă progresivă în cadrul acestui sector. Realitatea se confruntă cu „măgelele de sticlă“ și e, de revolu, privită cu simțire, față de ce arăstă

aprovizionare, planificarea aberantă, lipsa, producția fără miță de desăcere, cozile nesfîrșite etc. un reștință — după Besancon — simple „rateuri“ ale sistemului, deficiente evitabile printr-un pragmatism economic, și în susul fundamentului sistemului, chiar finalitatea sa. Prin sectorul II, sistemul comunist refuză realitatea, spre a o înlocui cu un tip de neant unde plata, proprietatea, producția, chiar economia, își pierd sensul lor normal și îndreptățire.

Fiecare că sectorul I și II trebuie să alungă la un compromis: o supra-dezvoltare a sectorului II ar pune în discuție însăși puterea statului comunist, care nu de altă parte, nu ar avea nici o rațiune de a exista în absența sau într-un mare deficit al acestui sector II. Chiar un asemenea compromis nu ar fi totuși funcțional fără existența sectorului III, care înlocuiește totalitatea rămășițelor capitaliste: mici producători, țărani individuali, dar și năta neagră. Acest din urmă sector rămîne bine controlat și dezvoltarea sa e limitată din motive ideologice evidente. Mai exact, distrugerea lui definitivă și completă — scopul „construcției socialiste“ — este mereu amînată, atît pentru a asigura anumite necesități ale sectorului I, cît și pentru a evita o revoltă a populației ce nu ar putea supraviețui numai pe seama sectorului II. Importantă, pentru Besancon, este deci ideea că „socialismul real“ sau comunismul nu au drept finalitate o societate mai productivă sau mai bogată, ci o societate utopică în sensul propriu al cuvîntului, dominată de non-realitate și neant.

Citindu-l pe Besancon în lumina experienței noastre din ultimii ani, erd că putem începe să înțelegem de ce „reștrînșă“ a eșuat și a dus la dispariția statului sovietic: încrederea de a extinde raționalitatea specifică sectorului I asupra sectorului II a condus, la slăbirea rațiunii de a fi a acestuia din urmă, aflat însă exact în centrul sistemului. Cînd o reformă precum Gorbaciov încearcă să stăneze fie și provizoriu, „producția de irealitate“ a sectorului II, realitatea își la revansa, distrucind întreg edificul.

La noi, Ceaușescu a înțeles bine că socialismul nu se poate reforma (din acest punct de vedere, el ar fi fost de acord cu Besancon). Decizia sa însă a fost greșită, din punctul său de vedere: amplificarea sectorului II, cel al „construcției socialiste“, el a supralicitat edificarea neantului, compromișul dedicat cu sectorul celelalte a fost rupt, ceea ce a dus, în ultimă instanță, alia la revoltă populară, cît și la rebeliunea „tehnocraților“ din Armată și Securitate internați într-o minimă funcționare a sectorului I. Călea aporie luată de revoluția română, cît și de evenimentele ce au urmat-o, pot fi, astfel, mai bine înțelese prin utilizarea analizei lui Alain Besancon. În orice caz, ne dăm seama clar cît de mult se înșela d-l Ion Iliescu afirmînd, în după-amiaza zilei de 22 decembrie 1989 că Ceaușescu a comunită viciile „comunismului stalinist“. De fapt, dictatorul vînta a reștrînșă și a înșălat, cu vîr și îndesat, lacumul aceste valori.

ANDREI PLEȘU
la G.D.S.

Morți, 25 august, Editura Humanitas a lansat, la sediul Grupului pentru Dialog Social, cartea lui Andrei Pleșu **Pitoresc și melancolie**, ediția a doua.

Directorul editurii, domnul Gabriel Lăiceanu, a prezentat personalitatea autorului, explicînd ce reprezintă „Pitoresc și melancolie“ în cariera lui Andrei Pleșu. Editura Humanitas, care de doi ani și jumătate ne-a obișnuit cu apariții editoriale de excepție, și-a anunțat intenția de a publica o serie de Opere complete. Volumul lansat pe 25 august poate inaugura cu succes o astfel de inițiativă. Mulțumind Editurii Humanitas și publicului prezent, domnul Andrei Pleșu a mărturisit că, după doi ani de „administrare“, dorește să rămînă fidel propriei sa naturi, aceea de a reflecție și a serie cărți.

„22“

PROVOCAREA UNEI NOI GENERATII

Interviu cu BILL CLINTON

realizat de Henry Muller și John F. Stacks —

Time International, 20 iulie 1992

Tactica atacurilor republicane • Politica este desconsiderată de către americani, totuși ei doresc ca ea să funcționeze • Nu pot crede că Președintele Bush nu este implicat în acțiunea de compromitere a persoanei mele • Voi arăta care sunt obiectivele pentru care lupt în alegeri • Nici noi nu sintem lipsiți de valori familiale • Sintem mai uniți acum ca de obicei • Bugetul meu cuprinde mai multe reduceri decât bugetul lui Bush • Cei foarte bogați vor plăti ceva mai mult •

Sinteti pe cale de a fi desemnat candidatul la președinția Statelor Unite, ceea ce înseamnă realizarea unei ambiții îndelungate. Ce simțiți?

Sînt foarte recunoscător celor ce m-au permis să realizez ceea ce am spus — de acum — fără de care n-aș fi putut candida. Mă simt copleșit: este o responsabilitate foarte mare. Cei din generația mea ca și cei mai vîrstnici, simt că este momentul să încercăm să aducem țara pe un alt fănuș, s-o înviorăm din punct de vedere economic, s-o uităm, s-o reînnoim.

Ce păcare aveți despre ceea ce ați avut și veți mai avea de îndurat pentru a obține investitura?

Nu știu. Probabil că va trebui să mă lupt și prin altele, dacă republicanii își vor impune stilul.

Dată fiind atmosfera din țară, starea economiei și lipsa de popularitate a președintelui de ce nu aveți acum, înainte de Convenție, un avantaj de 20 de procente?

Trăim într-o perioadă cînd politica atârșului la persoană s-a dovedit foarte eficientă. Actualul președinte a alinat președintele nu datorită unei viziuni politice, ci atîndu-și mai întîi opoziții din alegerile primare, iar apoi pe adversarul din alegerile generale. Trăim, de asemenea, într-o vreme cînd oamenii au pierdut destul de multe dintr-o ordine politică la viața publică. Astfel, ducă cu tine o povară. Și eu am suferit deziluzia cea mai profundă din viața mea cu privire la sistemul politic american — o deziluzie mai profundă decît cea provocată de Watergate. Fenomenul Perrot este, în parte, rezultatul faptului că oamenii și-au dat seama că ambele partide s-au înșelat — ceea ce este adevărat. Americanii desconsideră politica și sistemul politic, dar vor foarte mult ca ele să funcționeze.

Floyd Brown este pregătit să lanseze un nou atac în legătură cu Jennifer Flowers?

Da, în felul acesta reacționează, republicanii, lăsați una din cauzele pentru care se află acum țara în dificultate. Prea mulți oameni au votat minți de instincte toanice, de diversități. Alegerile vor constă dintr-un test, nu numai în ceea ce privește atitudinea mea, ci și atitudinea poporului american în general. Un test în privința a ceea ce dorește țara. Dacă oamenii sînt gata să facă schimbările necesare pentru a-și împăna un alt curs. Problema asta nu mă deranjează.

Nu vă deranjează?

Adică nu mă miră. În felul acesta se mențin republicanii în politica țării — demolîndu-și adversarii. Din asta trăiesc. Nu le pasă că sînt ipocriți. Nu le pasă că nu sînt corecți. Nu le pasă dacă folosesc dovezi contrafăcute. Nu-i preocupă să îmbunătățească educația, să educe schimbări. Sînt foarte preocupati să păstreze puterea. Le-a mers în 1988, vor juca pe aceeași carte și în 1992, sperînd să reușească din nou.

Cînd îi auxiți insinuînd că ați avut o legătură cu Jennifer Flowers, stăteți tentat să vorbiți despre Jennifer Fitzgerald (despre care se zvoneste că ar fi avut o legătură cu Bush)?

No. Cine trage sabie, trebuie să fie prudent. În toate acestea există ceva aro-

gant și ipocrit, destul de dezgustător... Cîm este posibil ca în fata celei mai proaste situații economice din ultimii 50 de ani, în campania electorală, noi să discutăm asemenea subiecte? Republicanii nu-si pot permite să fie judecați pe baza activității lor sau a imaginii lor. Despre viitor. Nu-si pot permite să fie judecați după standardele lui Ronald Reagan: „O duceți mai bine cu acum 4 ani? Va fi situația dumneavoastră mai bună peste 4 ani? Asta este ceea ce li voi întreba eu pe oameni.

Nu considerați deci util să vă atacați adversarii pe probleme personale?

Lupta mea se va duce pe terenul politic. Este dăunător, motiv ceea ce au făcut oamenii acestia pentru a polua viața noastră politică. Nu vreau să ajung să fac acelasi lucru. Nici o persoană serioasă nu crede că Floyd Brown nu are legături cu actuala campanie electorală republicană.

Considerați că și Președintele este implicat?

Da. Nu pot crede că nu sînt. Ar putea opri totul într-o clipă. Sînt, acesta este sistemul „politici bun — politici rău”, pe care îl practică toată lumea. Eu am înțeles că dintr-un aparat de demolare, așezat la el, la Comitetul Republican, care poate rivaliza cu KGB. Asta fac. Nu mă deranjează dacă vor să demoleze Arkansas-ul pentru că a fost dintotdeauna un stat sărac. Sau dacă vor să se lege de trecutul meu. Însă cred că presa le îngăduie să treacă dincolo de limitele considerate acceptabile în campaniile electorale. De fapt, ei cred că acum nu mai există nici o deosebire între ziarele de știri și cele serioase, că întreaga presă se află în cădere liberă și că ei vor profita de ea. Îmi voi dezvălui caracterul meu făcîndu-i pe oameni să cunoască povestea vieții, muncii și a familiei mele, voi arăta care sînt obiectivele pentru care lupt în alegeri.

Ce înțelegi cînd vicepreședintele Dan Quayle vorbește despre valorile familiale?

Atitudinea mea în privința aceasta este puțin diferită față de cea a altor personalități ale partidului nostru. Cred că valorile familiale sînt importante. Fără ele nu poți crește copii. Pe de altă parte, republicanii nu hrănesc copii flămînzîți, nu respectă munca. Nu-mi place ca republicanii folosesc problema valorilor familiale ca o scuză pentru că n-au făcut nimic. Intotdeauna au o afirmație cu subtext: noi, republicanii, reprezentăm valorile familiale, iar ceilalți, nu. Sînt, mă uităm la soția și copilul meu și la familia lui Al Gore aflați astăzi pe podium și mă gîndesc că nu sintem lipsiți nici noi de valori familiale. Stăteam deamîni ru unchiul meu de 87 de ani, care a făcut stînga pentru a mă crește cînd eram un puști, și îmi ziceam că nu sintem lipsiți de valori familiale. Spusele lor au un subînțeles însă: Clinton, Cuomo și ceilalți sînt o elită intelectuală, ei nu împărtășesc valorile noastre, nu le aplică în viață, nu le apreciază, nu vă apreciază pe voi.

Faptul că l-ati ales pe Al Gore ca par-

tener în alegeri nu este oare legat de nă-

terea pe care o aveți despre Dan Quayle? Cu Al Gore am fost în relații amicale, dar nu strîmbe, deci sintem veniți. Cînd m-am uitat în jur cîntînd persoane cu calități reale, mi-am dat seama că există un mare număr de domenii pentru care avem aceeași pasiune (economia, problema copiilor) și că ei sînt lucruri importante pentru președinția mea (problema apărării, controlul armamentului, politica externă, mediul înconjurător).

Cred că întrunirea la vîrf de la Rio a avut un mare impact asupra lui. El ar fi vrut ca America să fie un lider al acestor zone și a constatat că țara noastră nu manifestă prea mult entuziasm. I-a văzut acolo pe germani și pe japonezi ocupînd poziția pe care li-a venit nouă, vinzînd tehnologie ecologică și substanțe de curățire a mediului înconjurător în toată lumea. Cred că toate acestea l-au făcut într-adevăr să dorească să fie alături de mine.

Cît de important este faptul că et a mai candidat într-o campanie electorală?

Este important că sînt de la rîm să se poarte cu presa și cum să comunicăm cu alegătorii. Într-o campanie electorală de numai patru luni, sînt multe lucruri pe care nu va trebui să le înfruntăm pentru prima oară. Deci nu vor fi în defavoarea lui.

Rivalul dumneavoastră recent, senatorul Tsongas, a sprijinit acum, în schimb, Jesse Jackson v-a criticat pentru că l-ati ales pe Al Gore. Guvernatorul New York-ului, Mario Cuomo, a fost de acord să vă sprijine, dar nu fără unele rezerve. Credeți că Partidul Democrat va reuși vreodată să se unească pentru a alege un președinte?

Oh, da. Nu uitați că Partidul Democrat a avut mai todeauna tendințe fracționiste. Amintîți-vă ce a avut de înfruntat Truman în '48. Kennedy n-a reușit să-l facă pe Johnson să accepte să candideze alături de el deși în alunul Convenției. Noi sîntem mai uniți acum decît de obicei.

Se pare că accentul principal al programului dumneavoastră economic s-a deplasat de corind. În urmă cu cîteva luni, ați spus că sperați să reduceți deficitul la zero în prima dumneavoastră legislație. Acum vorbiți de reducerea la jumătate.

Cînd am început în New Hampshire să lucrăm cu cifrele, ne-am dat seama că deficitul avea să fie de aproximativ 250 miliarde de dolari pe an și nu de 400 de miliarde dolari. M-a impresionat foarte mult și argumentul a o sută de economiști, care au recomandat creșterea investițiilor cu 50 miliarde dolari anual, pentru a pune din nou economia pe picioare, chiar dacă aceasta sumă s-ar adăuga deficitului inițial. Din argumentarea lor am reținut faptul că țara noastră are în investiții un deficit la fel de mare (sau chiar mai mare) decît deficitul bugetar. Or, fără investiții marite nu poți avea o creștere. Iar fără o creștere nu vei rezolva niciodată deficitul bugetar. De 12 ani li aud pe politicieni vorbind despre dividendele creșterii, care nu s-au concretizat în nimic și care fac să fie subapreciat deficitul. Astăzi, componentele de bază ale deficitului sînt creșterea moderată și costurile excesive ale asistenței medicale. Creșterea moderată înseamnă nu numai bani mai puțini pentru Ministerul de Finanțe, ci și mai multe persoane cu drepturi la ajutoare. De aceea am dat trapei și am acordat mai multă importanță investiției, pentru că nu cred că fără ea putem obține o creștere suficientă pentru a realiza un echilibru.

Nu cumva un alt democrat „mină-spărită” reprezintă o persoană vulnerabilă din punct de vedere politic?

Dacă vă uitați mai atent, vedeți că bugetul meu cuprinde mai multe reduceri decît bugetul lui Bush. El a extins secțiunile ale guvernului, inclusiv toată funcționăria federală, pentru care eu ceram reduceri. Eu cer o reducere a bugetului și investiții mai mici, majoritatea urmînd să intre în mîini particulare. Dacă se construiesc poduri și școli, rețele de căi ferate rapide, banii din inves-

tiții ajung oîna la urmă în sectorul particular. Eu am fost totdeauna pentru investiții marite, canalizate spre zona care promovează creșterea economică și educația.

În privința ajutoarelor, nu ați făcut nici o defalcare importantă. Ați vorbit despre ajutoarele de boală, dar nu ați pomenit nimic despre securitatea socială.

În nici un caz n-aș neglija-o. E o problemă pe care vreau s-o studiez: explozia costurilor necesare îngrijirii medicale constituie problema centrală a ajutoarelor. Se măsoară, prin ele înșile, că persoane cu venituri mari au dreptul la ajutoare, dar nu plătesc decât parțial impozitele cîvenite. În problema ajutoarelor, sarcina principală a guvernării mele ar fi să dovedesc că putem reduce costurile pentru sănătate, așa încît să nu fie depășită rata inflației. E lucrul cel mai important. Celor cu venituri superioare trebuie să li se ceară să contribuie în mai mare măsură la ceea ce primim. Dar asta este mișcarea simbolică de fapt. Banii din reducerea sarcinii așa încît să se reducă numărul celor care apăsă ajutoare și apoi să ne ocupăm de costurile asistenței medicale.

Dacă înțeleg bine, afirmați că putem scăpa de neajazurile noastre dacă voi foarte bogați vor plăti ceva mai mult.

Da, așa cred. Clasa mijlocie a plătit de peste 10 ani cu vîrf și înclinat. Trebuie să fim caerecum prudenti, să nu agravăm situația celor cu venituri insuficiente, împozitînd veniturile în scădere. Acesta este punctul meu de vedere.

Deci impozitele nu vor fi marite decît pentru circa 2%, cei cu veniturile foarte mari, și veți da celor 98% din populația țării aceleași condiții pe care Bush le-a promis în 1988 întregii populații?

Aici sînt două probleme diferite. Ceea ce cred eu că va da rezultate este mărirea cu 35-40% a impozitelor persoanelor cu venituri brute de peste 200.000 dolari și de a aplica un supraimpozit veniturilor de la un miliard de dolari pe an în sus. Dar n-ar fi corect din partea „dumneavoastră” să spuneți că m-am luat în angajament doar pentru ca în momentul mă opus mării impozitelor celor din clasa mijlocie. Cred că Bush a făcut o greșală gravă lîndu-și un angajament, fără a cunoaște faptele, iar eu nu vreau să fac același lucru.

Președintele Bush a intrat în război pentru Kuwait. În cadrul O.N.U. el a vorbit despre posibilitatea intervenției în Iugoslavia. Acum războiul ree a încetat. Cînd și unde este justificată folosirea forțelor S.U.A. peste ocean?

Cînd interesele noastre vitale sînt în joc. Cînd există un obiectiv clar, bine definit, care poate fi realizat la un preț acceptabil. Cînd ești sigur că poți obține sprijin în țară. Războiul Golfului este un asemenea caz. În special cînd războiul poate fi dus prin colaborare multinațională. Este firesc ca noi să sprijinim transporturile aeriene de ajutoare la Sarajevo. Dacă ar fi să ne implicăm mai mult, ar trebui să o facem numai în cadrul O.N.U. și trebuie să fim foarte atenți să nu ne pomenim cu un Beirut european.

Credeți că prezenta campanie se va desfășura pe toată durata ei cu trei candidați sau va dispărea unul?

Nu știu. Nu știu, pentru că este un an neobișnuit. Nu știu cîți americani mai sînt dispuși să dea ascultare celor pe care l-au ales în vreo funcție sau care au avut vreodată legături cu vreo grupare politică. Nu știu. Și nu știu de ce așa stau lucrurile.

Sinteti de părere că publicul american a ajuns în punctul unde poate spune da ideii de schimbare. Și că se întrebă cine o poate face?

Apropo. Cred că lumea spune: „Vrem o schimbare, cine o poate face?” Mesajul pe care eu vreau să-l transmit este că trebuie încercată o schimbare. Aceasta este cea mai sigură sansă a dumneavoastră.

Traducerea și adaptarea de L. NICHIFOR